

Hans Chr. Spies

SÅDAN BESTÅR DU ADVOKATEKSAMEN

3. udgave

advokateksamen.dk

Hans Chr. Spies

Sådan består du
Advokateksamen

advokateksamen.dk
2016

Sådan består du Advokateksamen
3. udgave

Udgivet af

Hans Chr. Spies
Jernbane Alle 2
3050 Humlebæk

Det er tilladt at downloade og
udskrive denne bog på papir
til eget brug.

Indholdsfortegnelse

FORORD	4
FORBEREDELSE TIL EKSAMEN	5
EN STRATEGI FOR BESTÅELSE AF ADVOKATEKSAMEN	5
KURSUS 1	7
RETSSAGENS FORBEREDELSE.....	7
KURSUS 2	15
KOMMUNIKATION.....	15
KURSUS 3	24
HOVEDFORHANDLINGEN	24
KURSUS 4.1	27
INTRODUKTION TIL ADVOKATVERDENEN	27
REGULERING OG HÅNDHÆVELSE	27
KURSUS 4.2	30
FORSIKRING, GARANTI OG ERSTATNINGSFONDEN.....	30
KURSUS 5.1	32
INTERESSEKONFLIKTER	32
KURSUS 5.2	34
TAVSHEDSPLIGTEN	34
KURSUS 5.3	36
BESKIKKELSE OG VIRKSOMHEDSFORMER	36
KURSUS 5.4	38
ERSTATNINGSRETTLIGT OG DISCIPLINÆRT ANSVAR.....	38
KURSUS 5.5	40
SALÆRET.....	40
KURSUS 6	41
SAMARBEJDET MED KLIENTEN OM IDENTIFIKATION AF SAGENS KERNE	41
KURSUS 7.1	45
FORHANDLING.....	45

KURSUS 7.2	50
KLIENTKONTO	50
KURSUS 7.3	52
HVIDVASK	52
KURSUS 8	57
REGNSKABSFORSTÅELSE	57
KURSUS 8.2	64
UAFHÆNGIGHED, PERSONLIG INTEGRITET OG HÆDERLIGHED	64
KURSUS 8.3	66
PÅ HJEMMEBANE OG PÅ UDEBANE	66
KURSUS 8.4	68
OPDRAGET OG MULIGHEDEN FOR AT HANDLE.....	68
KURSUS 8.5	70
KOMPETENCE, BERETTIGET VARETAGELSE, SMØL OG UEFTERRETTELIGHED	70
KURSUS 8.6	71
KOLLEGIALITET OG GRÆNSER FOR KAMMERATERIET	71
LITTERATURFORTEGNELSE	72
LOVOVERSIGT	74

Forord

Målet med bogen er at sætte læseren i stand til at bestå advokateksamen.

Bogen er opdelt i en række kapitler, der modsvarer de otte kurser, som den teoretiske del af advokatuddannelsen består af.

Som udgangspunkt tilsigter bogen at dække de faglige mål, der er beskrevet for hver af de otte kurser,¹ hvorved bemærkes, at ”Der er ikke noget lærebogspensum for eksamen”, og at ”Det generelle beståelseskrav er, at den samlede opgavebesvarelse overvejende – under hensyn til den indbyrdes vægtning af opgaverne – opfylder fagets mål.”²

Bogen kan imidlertid ikke stå alene. Kun det væsentligste³ er behandlet, og for så vidt angår detaljerne er det nødvendigt at finde oplysningerne i det supplerende materiale, nævnt i tilknytning til de enkelte kapitler. Det bemærkes i den forbindelse, at ”Alle hjælpemidler undtagen online adgang til kommunikation med omverdenen er tilladt”⁴ til den skriftlig eksamen.

Bogen burde dog dække de faglige mål i en sådan grad, at det er realistisk at kunne bestå advokateksamen inden for de afsatte tre timer ved at have et solidt kendskab til bogens indhold, idet det under eksamen som nævnt er tilladt at slå op i andet materiale. Se hertil det følgende kapitel.

En særlig bemærkning skal gøres til kapitlerne, der knytter sig til kurserne 4 og 5. I disse kurser udgøres en væsentlig del af de faglige mål af kendskab til reglerne om god advokatskik. Der er ingen tvivl om, at de af Advokatrådet udstedte ”advokatetiske regler” (AER) i den forbindelse udgør en vægtig retskilde. Betragter man de tidligere stillede eksamensopgaver og rettevejledningerne til disse, efterlades man imidlertid med det indtryk, at disse regler tillægges en lidt større retskildeværdi, end der er belæg for.⁵

Denne fremstilling er loyal over for den således foretagne vægtning af retskildematerialet, hvilket har som konsekvens, at kapitlerne, som knytter sig til de nævnte kurser, ikke nødvendigvis indeholder en korrekt beskrivelse af gældende ret. For så vidt angår disse kapitler kan det derfor anbefales at læse det nævnte supplerende materiale lidt grundigere.

Hans Chr. Spies

¹ Som beskrevet den 24. april 2016 på www.advokatsamfundet.dk.

² Jf. Advokatsamfundet: Advokateksamen, www.advokatsamfundet.dk, 24. april 2016.

³ Ved vurderingen af hvad der væsentligt er også skelet til, i hvilket omfang fagets mål kan antages at være nået under modtagelse af undervisning på den almindelige jurauddannelse.

⁴ Jf. Advokatsamfundet: Advokateksamen, www.advokatsamfundet.dk, 24. april 2016.

⁵ Se hertil Bryde Andersen s. 171ff.

En strategi for beståelse af advokateksamen

1 Indledning

For som jurist at kunne blive beskikket advokat, skal man i almindelighed⁶

- 1) i mindst tre år have været i praktisk juridisk virksomhed,
- 2) have gennemført en teoretisk grunduddannelse,
- 3) have bestået en eksamen i forhold af særlig betydning for advokaterhvervet, og
- 4) bestået en praktisk prøve i retssagsbehandling.

Denne bog tager sigte på at gøre det muligt for læseren at bestå eksamen i forhold af særlig betydning for advokaterhvervet, advokateksamen.

Advokateksamen er skriftlig, og er tænkt som afslutning på den teoretiske grunduddannelse.⁷ For at kunne deltage i eksamen skal man have været tilmeldt og betalt for samtlige af advokatuddannelsens otte kurser.⁸

Op til hver eksamen udtages en række eksamensemner svarende til 4-6 undervisningsdage. Eksamen vil altid omfatte emner inden for god advokatskik. Eksaminanderne vil senest fire uger inden eksamen få oplyst, hvilke emner, der er udtrukket til eksamen.⁹

2 Forberedelsen til advokateksamen

Forinden deltagelsen i den teoretiske grunduddannelse kan det anbefales at have læst hele denne bog hurtigt igennem.

Som forberedelse til de enkelte kurser bør man herefter orientere sig i det supplerende materiale.

⁶ Jf. retsplejelovens § 119, stk. 2, nr. 4 og 5.

⁷ Jf. bek. 1473/2007 § 3, stk. 1.

⁸ Jf. Advokatsamfundet: Advokateksamen, 24. april 2016.

⁹ Jf. Advokatsamfundet: Advokateksamen, 24. april 2016.

Når de endelige emnerne til advokateksamen er trukket ud, bør man læse denne bogs kapitler, svarende til de udtrukne emner igen, samt endnu engang orientere sig i det supplerende materiale. I denne fase bør læsningen af denne bog være grundig, mens det supplerende materiale, bør gennemgås i en sådan grad, at man ved, hvor man skal slå op under eksamen.

Herefter bør der trænes i opgaveløsning. Efter hvert kapitel er det angivet, hvilke tidligere eksamensopgaver der har været stillet i tilknytning til kapitlets emner.

Retssagens forberedelse

1 Indledning

I dette kapitel behandles en række emner af betydning, hvor en retlig konflikt efter omstændighederne skal finde sin løsning ved en domstol, og hvor en advokat skal bistå en part i sagen.

2 Processkrifter

2.1 Stævning og svarskrift

En sag for en domstol indledes med, at parten indleverer en stævning til retten. Kravene til indholdet af stævningen er beskrevet i retsplejelovens § 348, stk. 2. Blandt de væsentligste oplysninger, som stævningen skal indeholde, er:

- 1) parternes navn og adresse, herunder angivelse af en postadresse, hvortil meddelelser til sagsøgeren vedrørende sagen kan sendes, og hvor forkyndelse kan ske,
- 2) angivelse af den ret, ved hvilken sagen anlægges,
- 3) sagsøgerens påstand,
- 4) en udførlig fremstilling af de faktiske og retlige omstændigheder, hvorpå påstanden støttes,
- 5) angivelse af de dokumenter og andre beviser, som sagsøgeren agter at påberåbe sig, og
- 6) sagsøgerens forslag til sagens behandling, herunder forslag til temaer til drøftelse på det forberedende møde, jf. § 353.

Sammen med stævningen skal indleveres kopier af de dokumenter, som sagsøgeren agter at påberåbe sig, for så vidt de er i sagsøgerens besiddelse, jf. retsplejelovens § 348, stk. 4.

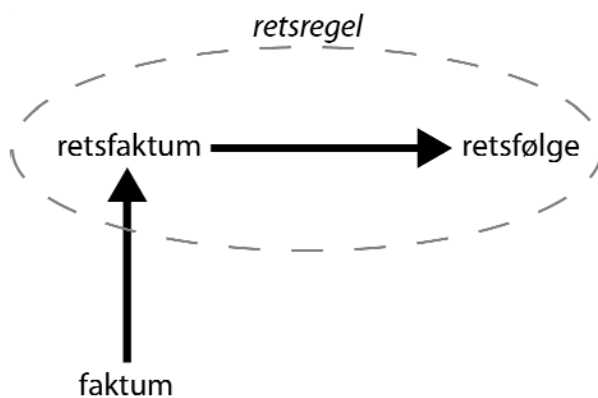
Sagsøgte skal herefter indlevere et svarskrift, hvis indhold er nærmere beskrevet i retsplejelovens § 351, stk. 2. De væsentligste elementer i svarskriftet er:

- 1) Sagsøgtes påstand,
- 2) angivelse af eventuelle modkrav,
- 3) en fremstilling af de faktiske og retlige omstændigheder, hvorpå påstanden og eventuelle modkrav støttes,
- 4) angivelse af de dokumenter og andre beviser, som sagsøgte agter at påberåbe sig,
- 5) angivelse af en postadresse, hvortil meddelelser til sagsøgte vedrørende sagen kan sendes, og hvor forkyndelse kan ske, for så vidt sådan angivelse ikke allerede er foretaget, og
- 6) sagsøgtes forslag til sagens behandling, herunder forslag til temaer til drøftelse på det forberedende møde, jf. § 353.

Sagsøgte skal ligeledes sammen med svarskriftet indlevere kopier af de dokumenter, som sagsøgte vil påberåbe sig, for så vidt de er i sagsøgtes besiddelse, jf. retsplejelovens § 351, stk. 5.

2.2 Påstand og anbringender

En retsregel består af en række betingende kendsgerninger, retsfaktum, og en retsfølge. Kan det konstateres, at der optræder nogle kendsgerninger, faktum, som lader sig beskrive af retsfaktum i reglen, skal retsfølgen indtræde:

En påstand rummer en beskrivelse af en retsfølge. Et anbringende rummer en beskrivelse af et faktum. Et anbringende kan således anskues som et argument for, at man skal have ret i sin påstand, idet det således forudsættes, at der findes en retsregel, der knytter retsfaktum, svarende til det pågældende faktum, sammen med en retsfølge af det ønskede indhold.

En påstand vil eksempelvis kunne være, at ”Petersen skal anerkende, at Hansen er ejer af bilen med registreringsnummer AK 52 341”. Som anbringende kunne anføres, at ”Hansen har betalt Petersen 10.000 kr. for bilen med registreringsnummer AK 52 341”.

Angiver man på denne måde kun faktum, er det nødvendigt, at dommeren selv kan finde frem til, hvilken retsregel, der skal anvendes. I praksis kan dette være en lidt vanskelig opgave, og for at hjælpe dommeren på vej, vil man derfor i almindelighed supplere beskrivelsen af faktum i et anbringende med retlige kvalifikationer, som peger i retning af en bestemt retsregel. I det nævnte eksempel med bilen, kunne man derfor ved at ændre anbringendet til ”Hansen har købt bilen med registreringsnummer AK 52 341 af Petersen for 10.000 kr.” Ved at knytte den retlige kvalifikation ”købt” til anbringendet gøres det tydeligere, at den sigtes til den retsregel, at ejendomsretten kan gå over ved et køb.

2.3 Anerkendelsessøgsmål og fuldbyrdelsessøgsmål

Såfremt påstanden er formuleret således at den, hvis den følges, giver anledning til en dom, der kan tvangsfuldbyrdes ved fogedens hjælp, er der tale om et fuldbyrdelsessøgsmål.¹⁰ Påstanden ”Sagsøgte skal til sagsøger betale kr. 10.000” er et eksempel herpå. Kan dommen derimod ikke tvangsfuldbyrdes ved fogedens hjælp, er der tale om et anerkendelsessøgsmål.¹¹ Påstanden ”Sagsøgte skal anerkende, at sagsøgte skylder sagsøger kr. 10.000” udgør et eksempel på dette.

2.4 Supplerende materiale

Den Danske Dommerforening: Vejledning om behandling af civile sager ved byretterne, 9. januar 2015.

Præsidenterne for Vestre og Østre Landsret: Vejledning om behandling af civile sager ved landsretterne, 8. maj 2013.

Dahlager 2009: Kapitel 8 med eksempel på stævning og svarskrift i en småsag.

3 Sagsøkonomi

3.1 Offentlig retshjælp

Der kan efter bestemmelsen i retsplejelovens § 323 ydes retshjælp i nærmere opregnede tilfælde.

¹⁰ Jf. Dahlager 2015 s. 127 og s. 128ff.

¹¹ Jf. Dahlager 2015 s. 127 og s. 130f.

3.2 Fri proces

Såfremt der ikke er en retshjælpsforsikring, kan en person under nærmere betingelser få fri proces i medfør af bestemmelserne i retsplejelovens § 325ff.

3.3 Retshjælpsdækning og tredjemandstilskud

Sagsomkostninger vil efter omstændighederne kunne dækkes af en retshjælpsforsikring eller tredjemandstilskud.

3.4 Retsafgift

Retsafgifter beregnes efter lov om retsafgifter.¹²

3.5 Sagsomkostninger

Sagsomkostninger skal som udgangspunkt betales af den part, som har iværksat de processuelle skridt, jf. retsplejelovens § 311.

3.5 Vurdering af mulighed for forlig

En advokat skal efter AER pkt. 16.9 på passende tidspunkter foreslå klienten at indgå forlig eller henvise sagen til mediation eller lignende.

3.6 Supplerende materiale

Dahlager 2009: Se særligt om sagsomkostninger s. 25f og kapitel 18.

4 Bevis

Et bevis er noget, der kan sandsynliggøre faktum. Et billede af en person bag rattet i en bil, kan eksempelvis sandsynliggøre, at den pågældende ejer en bil.

Man opdeler sædvanligvis retlige beviser i

- 1) vidneforklaringer,
- 2) partsforklaringer,
- 3) sagkyndige erklæringer (syn og skøn) og
- 4) dokumentbevis.

Bevisbedømmelsen er fri, jf. retsplejelovens § 344, og dette modsvares af, at der som udgangspunkt er mulighed for at føre ethvert bevis for retten. En bevisførelse kan imidlertid afskæres, hvis bevisførelsen skønnes at være uden betydning for sagen, jf. retsplejelovens § 341.

¹² Jf. lovbek. 1252/2014. Se tillige vejledning om retsafgifter af 5. september 2012 på www.domstol.dk.

I dette afsnit vil blive behandlet reglerne om bevis, bortset fra sagkyndige erklæringer, der vil blive behandlet for sig selv i næste afsnit.

4.1 Bevisbyrde

I almindelighed påhviler bevisbyrden den, der har haft bedst mulighed for at sikre sig beviset eller som påstår noget, der afviger fra det sædvanlige.

En part, der har købt et formuegode, vil således i almindelighed blive pålagt bevisbyrden for, at der er betalt for det pågældende formuegode.

Men derudover kan det i loven være angivet, hvem bevisbyrden påhviler.¹³ Når det eksempelvis i ligningslovens § 9 D, hedder ”Godtgør den skattepligtige, at vedkommende som følge af varigt nedsat funktionsevne eller kronisk sygdom har særlige udgifter til befordring mellem hjem og arbejdsplads, ...” er der med brugen af ordet ”godtgør” signaleret, at bevisbyrden påhviler den skattepligtige.

4.2 Vidner

Udgangspunktet er, at enhver har pligt til at vidne, jf. retsplejelovens § 168, stk. 1. Dette udgangspunkt er dog fraveget af reglerne om vidneudelukkelse i retsplejelovens §§ 169, 170 og 172 og om vidnefritagelse i retsplejelovens § 171.¹⁴

En advokat kan kontakte et vidne forud for vidneafhøringen for at klarlægge, hvad vidnet kan forklare og for at sætte vidnet i stand til at forberede sig på vidneafhøringen. Advokaten skal i den forbindelse være opmærksom på bestemmelsen i AER pkt. 18.3, om at vidnet skal gøres bekendt med, at vidnet ikke har pligt til at udtale sig til advokaten.

4.3 Dokumentbevis

I en tvist vil det ofte være tilfældet, at en part, der ønsker at føre bevis, ikke selv er i besiddelse af relevante dokumenter.

For at få dokumenterne skaffet til veje, kan parten benytte sig af, at en modpart vil kunne provokeres til at fremlægge dokumenterne, idet en manglende fremlæggelse, bevismæssigt vil kunne blive lagt modparten til last, jf. retsplejelovens § 344, stk. 2.¹⁵

En tredjemand, der ikke er part i sagen, vil ikke nødvendigvis tillægge den processuelle skadevirkning for modparten betydning. Retten kan imidlertid efter begæring af en part pålægge en sådan tredjemand at forevise eller udlevere dokumenter, der er undergivet tredjemands rådighed, jf. retsplejelovens § 299, stk. 1.

¹³ Jf. Dahlager 2015 s. 147.

¹⁴ Se hertil Dahlager 2015 s. 154ff.

¹⁵ Se hertil tillige muligheden for en egentlig editionsbegæring i medfør af retsplejelovens § 298.

4.4 Supplerende materiale

Dahlager 2015: Kapitel 14, 15 og 16.

Smith: Kapitel VII.

5 Syn og skøn

Såfremt vurderingen af beviserne i en sag kræver sagkyndig bistand, er der to nærliggende muligheder. For det første, at retten under hovedforhandlingen kan tiltrædes af to sagkyndige dommere, jf. retsplejelovens § 20, stk. 1. For det andet kan en part begære syn og skøn efter reglerne i retsplejelovens kapitel 19.

Supplerende materiale

Dahlager 2015: Kapitel 17, afsnit 17.2 om syn og skøn.

Smith: Kapitel VII, afsnit 5.2. om syn og skøn efter retsplejelovens regler.

6 Advokatens fuldmagt, bemyndigelse og optræden

En part kan give møde selv, jf. retsplejelovens § 259, stk. 1, eller lade sig repræsentere, jf. retsplejelovens § 260, stk. 1.

En rettergangsfuldmægtigs handlinger eller undladelser er, for så vidt som de falder inden for fuldmagtens grænser, lige så bindende for parten, som om de var foretagne af denne selv, jf. retsplejelovens § 263, stk. 1. En rettergangsfuldmægtigs procesfuldmagt er at betragte som en stillingsfuldmagt.¹⁶

7 Retsmægling og mediation

I stedet for at lade retten træffe afgørelse i en tvist, vil man kunne få en tredjemand til at forsøge at forlige parterne. Dette vil kunne foregå på aftaleretligt grundlag eller efter reglerne i retsplejelovens kapitel 27.¹⁷

8 Forberedende retsmøde

Retten indkalder snarest efter modtagelsen af processkrifterne parterne til et forberedende retsmøde.

De punkter, der skal og kan diskuteres på dette forberedende møde er beskrevet i retsplejelovens § 353, stk. 1.

Supplerende materiale

Dahlager 2015: Kapitel 6 om sagens gang efter indlevering af svarskrift.

¹⁶ Jf. Smith s. 103.

¹⁷ Se hertil Dahlager 2015 s. 82f, og Gifford chapter 12.

9 Prækclusion og udeblivelse

Parterne besidder som udgangspunkt den fulde rådighed over processen. For at sikre, at en tvist kan blive løst inden for rimelig tid, er der imidlertid fastsat regler om, hvor længe en part kan blive ved med at bringe nyt processtof ind i en sag, og regler om, at en parts undladelse af at medvirke i processen kan komme parten til skade.

Reglerne om prækclusion er at finde i retsplejelovens § 358.¹⁸ Retten kan tillægge en parts manglende medvirken i processen udeblivelsesvirkning.¹⁹

Supplerende materiale:

Dahlager 2015: Kapitel 8.

10 Kumulation

10.1 Objektiv kumulation

Når flere krav behandles samlet i en sag mellem to parter, tales der om objektiv kumulation. Reglerne om objektiv kumulation fremgår af retsplejelovens § 249.

10.2 Subjektiv kumulation

Når flere parter sagsøges eller sagsøger under én sag, tales der om subjektiv kumulation. Reglerne om subjektiv kumulation fremgår af retsplejelovens § 250.

En tredjemand kan ved at indlevere stævning til retten indtræde som part i en sag i første instans, jf. retsplejelovens § 251. Der tales i dette tilfælde om hovedintervention. Ønsker tredjemand ikke at være part i sagen, kan tredjemand indtræde i sagen som biintervenent, jf. retsplejelovens § 252.

10.3 Gruppesøgsmål

Gruppesøgsmål er nærmere reguleret i retsplejelovens kapitel 23a.

10.4 Supplerende materiale

Dahlager 2015: Kapitel 11.

Smith: Kapitel V, afsnit 4.3, om kumulation.

11 Stedlig og saglig kompetence, herunder småsagsproces

Hvem der har stedlig kompetence, angår spørgsmålet om, hvilke af flere sideordnede domstole, der kan behandle en sag. Hvem der har saglig

¹⁸ Se hertil Dahlager 2015 s. 85ff.

¹⁹ Se hertil Dahlager 2015 s. 93ff.

kompetence angår ved hvilken domstol i domsstolshierakiet, en sag kan anlægges.

11.1 Stedlig kompetence

Reglerne om stedlig kompetence er at finde i retsplejelovens kapitel 22 for så vidt angår tvister, der ikke er omfattet af en international overenskomst, jf. retsplejelovens § 247, stk. 1.

11.2 Saglig kompetence

Reglerne om saglig kompetence er at finde i retsplejelovens kapitel 22. Udgangspunktet er efter domstolsreformen, at civile sager behandles ved en byret i første instans, jf. retsplejelovens § 224.

11.3 Småsager

Reglerne om småsager er at finde i retsplejelovens kapitel 39. Reglerne om småsager kan anvendes på sager, hvor sagsgenstanden har en økonomisk værdi på højst 50.000 kr., eller hvor parterne efter tvisten er opstået har aftalt, at reglerne om småsager skal finde anvendelse.

11.4 Supplerende materiale

Dahlager 2015: Kapitel 3 om stedlig kompetence og kapitel 2 og saglig kompetence.

Dahlager 2009: Om småsager.

12 Kære og anke

Rettens afgørelser kan i almindelighed indbringes for en højere instans ved kære eller anke.

12.1 Kære

Reglerne om kære er at finde i retsplejelovens kapitel 37.

12.2 Anke

Reglerne om anke er at finde i retsplejelovens kapitel 36.

12.3 Supplerende materiale

Dahlager 2015: Kapitel 20 om kære og kapitel 19 om anke.

13 Relevante eksamensopgaver

22. oktober 2015: Opgave 2, spørgsmål 3.

24. juni 2015: Opgave 1, pkt. 6, 7, 8, 9 og 10, opgave 2, spørgsmål 1-3.

15. januar 2015: Opgave 1, pkt. 1, 2, 3, 4, 5, opgave 3, spørgsmål 4-6.

27. marts 2014: Opgave 1, pkt. 10, 11, 12, 13, 14, 15, opgave 3.

Kommunikation

1 Indledning

At kunne overbevise andre er centralt for enhver advokat. Det være sig i en retssag eller i en forhandling. Skriftlig eller mundtlig kommunikation er i den forbindelse et af advokatens vigtigste virkemidler. Også i mødet med klienter eller i samtaler med vidner, er evnen til at kunne kommunikere central, selvom behovet for at kunne overbevise i sådanne situationer ikke er det samme, men til gengæld er akkompagneret af et ubetinget krav om også at kunne lytte.

Der vil i det følgende være fokus på den kommunikation, der tilsigter at overbevise andre. En kommunikation som traditionelt har haft den klassiske retoriks særlige bevågenhed.²⁰

At kommunikere er at formidle et budskab. Når man i bagerforretningen meddeler, at man gerne vil have tre håndværkere og et horn, er det kommunikation. Når man i retten nedlægger en påstand om frifindelse, er det kommunikation. Når man løfter øjenbrynene, fordi naboen parkerer foran ens indkørsel, er det kommunikation.

Kommunikation tilsigter i almindelig at påvirke adressaten for budskabet i overensstemmelse med indholdet af dette. Det er derfor i sig selv et mål, at indholdet af budskabet bliver formidlet korrekt. At meningsindholdet ikke går tabt på sin rejse fra afsender til modtager. En person, der har bestilt tre håndværkere og et horn vil sjældent være tilfreds med at forlade bagerbutikken med en pose, i hvilken der ligger tre snegle og en smørstang.

Selvom der ikke sker en forvrængning af budskabet, indebærer dette imidlertid ikke nødvendigvis, at det vil lykkes for afsenderen af budskabet at formå modtageren til blive påvirket i overensstemmelse med budskabets indhold. Nedlægger man i retten en påstand om frifindelse, betyder dette ikke nødvendigvis, at dommeren vil rette sig efter denne påstand. Det er derfor også et væsentligt mål at mestre den overbevisende kommunikation.

²⁰ ”Persuasio”, jf. Hvass og Beyer s. 7.

I afsnit 2 nedenfor vil der blive set nærmere på nogle virkemidler, der er egnede til at medvirke til, at adressaten for budskabet kan formås til at lade sig påvirke i overensstemmelse med indholdet af dette budskab.

I afsnit 3 vil der blive set nærmere på specielle forhold, der gør sig gældende ved skriftlig og mundtlig kommunikation. Her behandles særligt forhold, der har betydning for, at kommunikationen ikke forvrænges.

Det kan ofte være praktisk at tage udgangspunkt i en standarddisposition, når man skal tilrettelægge kommunikationen. I afsnit 4 behandles fire sådanne dispositioner.

2 Overbevisende kommunikation

2.1 Appelformerne

I klassisk retorik henvises til tre forskellige appelformer, som vil kunne anvendes for at gøre et budskab overbevisende.²¹

- 1) Logos,
- 2) ethos og
- 3) pathos.

Logos, ethos og pathos har fokus på henholdsvis selve det sagte, afsenderen af budskabet og modtageren af budskabet.

Logos er appellen til at selve det sagte er sandt.²² Da de fleste jurister anerkender, at loven er en vigtig retskilde, vil en henvisning til en lovbestemmelse og en argumentation for at lovbestemmelsen er relevant i sammenhængen, således blandt jurister kunne betragtes som en appel baseret på logos.

Ethos er appellen til, at budskabets afsender er troværdig. ”Vi stoler nemlig mere og med større beredvillighed på, hvad anstændige mennesker siger, og dette gælder generelt i alle situationer, men aldeles afgjort dér, hvor der ikke foreligger vished, men er levnet plads for tvivl.”²³ I retslivet kan en sådan troværdighed eksempelvis opbygges ved, at man altid møder velforberedt.

Pathos er appellen til modtagerens følelser.²⁴ En henvisning til at den tiltalte har haft en hård barndom og derfor bør gives en lavere straf, kan betragtes som en appel til pathos.

²¹ Jf. Hvass og Beyer s. 10ff.

²² Jf. Aristoteles s. 35.

²³ Aristoteles, s. 34.

²⁴ Jf. Aristoteles, s. 34f.

2.2 Juridisk argumentation og den klassiske logiske syllogisme

En juridiske argumentation vil grundlæggende altid være bygget op omkring en retsregel.

Tager man eksempelvis straffelovens § 237, har denne følgende ordlyd:

”Den, som dræber en anden, straffes for manddrab med fængsel fra 5 år indtil på livstid.”

Reglen indholder et retsfaktum, ”Den, som dræber en anden” og en retsfølge, ”straffes for manddrab med fængsel fra 5 år indtil på livstid.”.

Er det i en sag konstateret, at Peter Jensen har dræbt sin kone, kan den juridiske argumentation herefter have følgende indhold: Da den som dræber en anden skal straffes for manddrab med fængsel fra 5 år indtil på livstid, og Peter Jensen har dræbt sin kone, skal Peter Jensen straffes med fængsel.

Den juridiske argumentation har således mange lighedspunkter med Aristoteles logiske sylogisme, bestående af en oversætning (retsreglen), undersætning (faktum) og påstand eller konklusion (retsfølge).²⁵

Det klassiske eksempel på en sådan logisk sylogisme er følgende:

Oversætning (retsregel): ”Alle mennesker er dødelige”

Undersætning (faktum): ”Sokrates er et menneske”

Konklusion (retsfølge): ”Sokrates er dødelig”

Den klassiske sylogisme tager det udgangspunkt, at der ikke kan rejses tvivl om rigtigheden af oversætningen (retsreglen). Det er en fast erkendelse i retsvidenskaben, at der sjældent kan gives helt sikre beskrivelser af gældende ret. Det kan vise sig, at andre retsregler end den først antagne kan spille ind og give anledning til at et andet retsfaktum og/eller en anden retsfølge kan antages at være relevant, og derfor er den logiske sylogisme ikke en fuldt dækkende model for den argumentation, som i praksis anvendes af jurister.

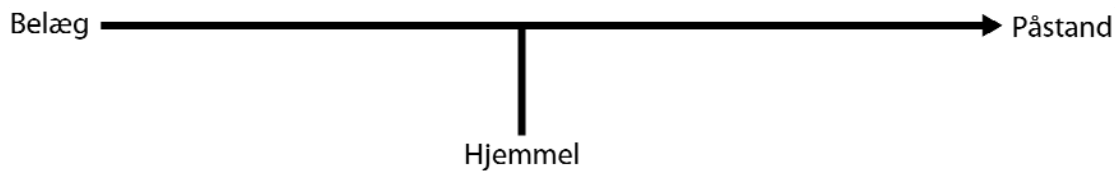
I den sammenhæng kan Toulmins argumentationsmodel muligvis udgøre en mere rammende beskrivelse af den juridiske argumentation.

2.3 Toulmins argumentationsmodel

En forenklet udgave af Toulmins argumentationsmodel kan se ud som følger:²⁶

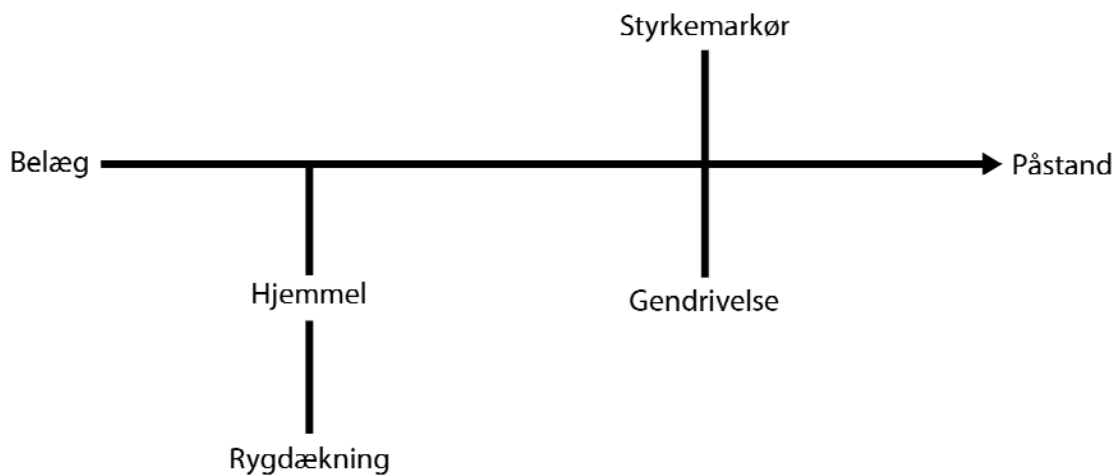
²⁵ Se Jørgensen s. 57.

²⁶ Jf. Hvass og Beyer s. 44.

Grundmodellen svarer helt til den klassiske syllogisme, idet hjemlen svarer til oversætningen, belægget svarer til undersætningen og påstanden svarer til konklusionen.²⁷

I Toulmins fulde argumentationsmodel tages der imidlertid højde for usikkerheden, idet der indføres styrkemarkør, gendrivelse og rygdækning.²⁸

Styrkemarkøren angiver, hvor sikker påstanden er. Rygdækningen udgøres af momenter, der kan underbygge hjemlen. Hvor der er tale om en juridisk argumentation, i hvilken hjemlen udgøres af en retsregel, vil retskilderne kunne udgøre rygdækningen.²⁹

²⁷ Hvass og Beyer gør gældende, at påstanden meget vel kan være del af et anbringende, hvis anbringendet indeholder et synspunkt, som advokaten søger rettens accept af ved hjælp af begrundelser, s. 44. Dette kan tiltrædes. Derimod kan det ikke tiltrædes, at påstanden også udgøres af anbringender, jf. eksemplet s. 57. Anbringender udgør hjemlen. Hvass gør endvidere gældende, at hjemlen i Toulmins model ikke bør forveksles med lovhjemmel, men at hjemlen er en alment gældende præmis, et generelt synspunkt, der deles af taleren og modtageren, s. 45. Hvass og Beyer synes her at overse, at en når det gælder retlig argumentation, udgøres det centrale argument altid af en retsregel. Hvass synspunkt bygger formentlig på den antagelse, at en retsregel er identisk med en lovbestemmelse. Dette er imidlertid ikke nødvendigvis tilfældet, idet en lovbestemmelse kun udgør en af flere mulige retskilder, når indholdet af retsregel skal fastlægges. Se hertil f.eks. Stuer Lauridsen s. 346.

²⁸ Se Hvass og Beyer s. 50 og Jørgensen s 103ff.

²⁹ Det er derimod næppe rigtigt, som antaget af Hvass og Beyer s. 52, at en rygdækning vil kunne udgøres af udsagn fra en syns- og skønsmand, da syn og skøn i almindelighed vil angå en sags faktum.

I gendrivelsen angives hvilke modargumenter, der kan gøres gældende. I en juridisk argumentation vil man selvsagt forsøge at argumentere for, hvorfor betingelserne for gendrivelse ikke må anses for at være til stede.

Et eksempel på anvendelse af Toulmins fulde argumentationsmodel kan være som følger:³⁰

Belæg: Anne er en af Jack's søstre

Hjemmel: Alle Jack's søstre har rødt hår

Rygdækning: Alle søstre er hidtil blevet observeret havende rødt hår

Påstand: Anne har (styrkemarkør: formentlig) nu rødt hår

Gendrivelse: Med mindre Anne har farvet håret, blevet hvidhåret eller har tabt sit hår

2.4 En udvidet anvendelse af gængse modeller

Med Toulmins model er man kommet tættere på en beskrivelse af, hvordan den juridiske argumentation i praksis foregår. Modellen forholder sig således til usikkerheden, både for så vidt angår indholdet af reglen og for så vidt angår spørgsmålet om, hvorvidt reglen i det hele taget bør anvendes eller erstattes eller modificeres af andre regler.

Men heller ikke med Toulmins model tages der højde for, at der kan være usikkerhed omkring belægget (faktum).

Dette er en svaghed alt den stund juridisk virksomhed ofte vil kredse om bevis for faktum. Altså oplysninger om omstændigheder, der kan underbygge det påståede faktum i en sag.

Bevisbedømmelsen i dansk ret er som hovedregel fri, jf. retsplejelovens § 344. Det betyder imidlertid ikke, at man kan opstille regler for bevisbedømmelse:

”Hvis vidnet virker nervøst, kan det tyde på, at vidnet ikke taler sandt”

Og anskues bevisbedømmelsen således, vil også Toulmins model kunne finde anvendelse for så vidt angår bevisbedømmelsen.

3 Forskelligheder ved mundtlig og skriftlig kommunikation

Det er som nævnt i indledningen et mål, at det budskab, man gennem sin kommunikation forsøger at formidle, ikke bliver forvrænget på sin vej fra afsender til modtager. I den forbindelse er det væsentligt at være opmærksom på, at der gør sig forskellige forhold gældende, når man kommunikerer mundtligt og skriftligt, hvilket kan gøre det hensigtsmæssigt

³⁰ Jf. Toulmin s. 126.

at kommunikere forskelligt i de to situationer. Der kan i den forbindelse henvises til nogle karakteristika ved de to kommunikationsformer.³¹

Mundlig kommunikation	Skriftlig kommunikation
Til øret/flygtigt Modtageren kan ikke "læse tilbage". Når ordet er udtalt, kommer det ikke igen	Til øjet/varigt Læseren kan "læse tilbage". Ordene kan læses om og om igen
Nærvær Modtageren kan se og høre den, der taler	Afstand Læseren kan ikke se og høre skribenten
Konkret Mulighed for at tale til modtagerens sanser	Abstrakt Mulighed for at tale til læserens analytiske sans og abstraktionsevne

Endvidere kan henvises til nogle sproglige virkemidler, der kan anvendes, for at sikre henholdsvis gennemslagskraften af den mundtlige og skriftlige kommunikation.³²

Mundtlig sprog	Skriftligt sprog
Eksempler Skal der være mange af for at holde på modtagerens opmærksomhed	Eksempler Fremmer forståelsen
Enstregnet Få pointer	Flerstregnet Mange informationer, forbehold og sidehistorier
Gentagelser Gentagelser gør det lettere at følge med	Gentagelser For mange gentagelser keder og virker irriterende
Mundtlige ord "Den her", "de her", "sådan noget"	Skriftlige ord "Denne", "disse", "noget sådant"
Korte sætninger Mennesket har en korttidshukommelse på ca. 8 sekunder. Mange sætninger af den varighed gør det lettere at følge med	Længere sætninger Læseren har mulighed for at overskue længere sætninger
Metatekst Stort behov for metatekst, som markerer sammenhænge og forbindelser. F.eks.: "Jeg vil fremføre tre eksempler på at ...", "alle mine udsagn peger i retning af at ...", "For det første ... for det andet ... for det tredje"	Metatekst Ofte grafisk i form af overskrifter, punktopstillinger, nummering af afsnit og underafsnit osv.

³¹ Jf. Hvass og Beyer s. 94.

³² Jf. Hvass og Beyer s. 94f.

Sideordnende fremstilling "og", "men"	Underordnende fremstilling "derved", "derpå", "herved", "hvorom", "således at", "hvorefter", "herunder", "for hvem"
--	--

4 En standarddisposition for argumentation i praksis

I praksis kan det være nyttigt at anvende en fast model for sin argumentation. I hvert fald som udgangspunkt. I det følgende skal beskrives fire forskellige:³³

4.1 Den klassiske retoriske disposition³⁴

- 1) Begyndelse: Få påstanden frem med det samme, eller giv i det mindste et varsel om påstanden.
- 2) Sagsfremstilling: Man skal så kort som muligt beskrive det faktum, der er relevant for den efterfølgende argumentation.
- 3) Bekræftelse: Her skal modtageren overbevises med de argumenter, der kan underbygge påstanden.
- 4) Gendrivelse: Man gennemgår de vigtigste modargumenter mod ens synspunkt og argumenterer for, hvorfor man ikke skal tilslutte sig disse modargumenter.
- 5) Slutning: Opsummering af påstand.

4.2 ANSVA-modellen³⁵

Har argumentationen særligt sigte på at overbevise om en fremtidig handling kan ANSVA-modellen være egnet. Den består af fem dele:

Attention: Man skal her, som i den klassiske model, vinde modtagerens opmærksomhed.

Need: Man påviser, at der er et problem, der skal løses eller et behov, der skal indfries.

Satisfaction: Man fremlægger sin løsning på problemet eller sit bud på, hvordan behovet kan opfyldes.

Visualisation: Man beskriver de konkrete konsekvenser af at følge den foreslåede løsning.

Action: Man sammenfatter ved at kalde til handling.

³³ Jf. Hvass og Beyer s. 60ff.

³⁴ Se Hvass og Beyer s. 60ff.

³⁵ Se Hvass og Beyer s. 68.

4.3 Det faglige oplæg³⁶

Såfremt man skal give et fagligt oplæg, vil følgende disposition kunne anvendes:

- 1) Begyndelse
 - Appetitvækker
 - Formulering af problemet med udgangspunkt i appetitvækkeren
 - Præsentation af taleren og dennes adkomst til at tale om emnet
 - Evt. oversigt over oplæggets hovedpunkter
- 2) Hoveddel
 - Problembearbejdningsafsnit 1
 - Problembearbejdningsafsnit 2
 - Problembearbejdningsafsnit N
 - Abstraktion over problemet på baggrund af de foretagne problembearbejdningsafsnit
 - Perspektivering
- 3) Slutning

En konkret afslutning f.eks. i form af en anekdote, et eksempel eller en rammende replik

4.4 Dispositionsmodel for forelæggelse og procedure³⁷

Hvass og Beyer foreslår følgende disposition for forelæggelsen:

- 1) Sagens tvist i kort form.
- 2) Sagsfremstilling. Gerne kronologisk og i en objektiv form.
- 3) Hvad er omtvistet, og hvad er ikke omtvistet (faktum og/eller jus).
- 4) Det juridiske grundlag for sagen. Kort beskrivelse af de juridiske bestemmelser, der danner udgangspunkt for uenigheden.
- 5) Præsentation af vidnernes relevans.
- 6) Evt. tidsramme.

Tilsvarende foreslår Hvass og Beyer følgende disposition for proceduren:³⁸

- 1) Indledning: Påstanden slås fast med henvisning til sagens centrale anbringende.

³⁶ Se Hvass og Beyer s. 69.

³⁷ Se Hvass og Beyer s. 70ff.

³⁸ Se hertil også kapitel 107.

- 2) Hoveddel: Jus: Står sagens juridiske problemstilling ikke klart for retten, kan advokaten vælge at genopfriske den. Faktum: Står sagens faktiske omstændigheder ikke klart for retten, kan advokaten vælge at genopfriske dem i form af en sagsfremstilling. Bekræftelse: De bedste argumenter gennemgås ét for ét. Gendrivelse: Modpartens centrale anbringende gendrives.
- 3) Afslutning: Den subsidiære påstand. Appel om medhold: Advokaten vender tilbage til det bedste argument i sagen og appellerer til dommeren om at få medhold.

5 Relevante eksamensopgaver

15. januar 2015: Opgave 1, pkt. 11, 12, 13, 14, 15, opgave 3, spørgsmål 1-3.

29. oktober 2013: Opgave 1, pkt. 1-3 og 5, opgave 4.

Hovedforhandlingen

1 Indledning

Hovedforhandlingen i første instans er tilrettelagt som følger, jf. retsplejelovens § 365: Den indledes med, at parterne hver især nedlægger deres påstande. Herefter giver sagsøgeren en kort fremstilling af sagen (forelæggelsen). Herefter finder bevisførelsen sted. Endelig gives parterne mulighed for at redegøre for deres opfattelse af sagen (proceduren).

2 Forelæggelsen

Forelæggelsen tilsigter at give retten et overblik over sagens faktum og retlige problemer.³⁹ Forelæggelsen skal være neutral, og sagsøgte har mulighed for at supplere den,⁴⁰ men det skal af forelæggelsen fremgå, hvilke elementer i sagen, der er tvist om.

For så vidt angår det skriftlig bevismateriale skal der tages stilling til, om dette skal refereres eller oplæses (dokumenteres). Efter retsplejelovens § 365, stk. 2, er udgangspunktet, at oplæsning så vidt muligt skal begrænses.⁴¹

1 Bevisførelsen

Der kan foretages afhøringer af såvel parter som vidner. I den forbindelse er det af betydning, at have viden om, hvordan formuleringen af et spørgsmål kan få indflydelse på svaret.

³⁹ Se hertil Vejledning om behandling af civile sager ved byretterne, 9. januar 2015, s. 22.

⁴⁰ Se hertil Betænkning 1401/2001, s. 289.

⁴¹ Se hertil også Betænkning 1401/2001, s. 293f, og de specielle bemærkninger til forslaget til § 365 i L 168, 2005/1.

3.1 Udvidende spørgsmål (åbne spørgsmål) og afgrænsende spørgsmål (lukkede spørgsmål)

Hensigten med et udvidende spørgsmål er at få svareren til at give flest mulige informationer,⁴² hvorimod et afgrænsende spørgsmål (lukket spørgsmål) tilsigter at begrænse informationsmængden. Spørgsmålet ”Hvad skete der på mødet med din chef?” må eksempelvis betegnes som et udvidende spørgsmål i forhold til spørgsmålet ”Sagde din chef på mødet, at du ville være den første, der blev fyret?”, der i forhold til det første må betegnes som et afgrænsende spørgsmål.

3.2 Ledende spørgsmål

Ledende spørgsmål er spørgsmål, der forsøger at styre svareren i retning af et bestemt svar.⁴³ Et ledende spørgsmål kan eksempelvis formuleres som følger: ”Fremgik det ikke ret klart af din chefs udtalelser på mødet, at han havde til hensigt at fyre dig som den første?”.

3.3 Seriespørgsmål (kumulerede spørgsmål)

Seriespørgsmål er flere spørgsmål, der stilles på én gang.⁴⁴ Eksempelvis kunne der stilles følgende to spørgsmål på samme tid: ”Er det rigtigt, at du kontaktede din chef kl. 20 om aftenen? Hvad sagde han næste dag på morgenmødet?”

3.4 Selvinkriminerende spørgsmål

Et selvinkriminerende spørgsmål er et spørgsmål, hvis besvarelse kan skade den, der besvarer spørgsmålet. Det fremgår af retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1, at et vidne ikke har pligt til at besvare spørgsmål, der kan udsætte vidnet selv for straf eller tab af velfærd. Et selvinkriminerende spørgsmål kan eksempelvis være følgende: ”Var du klar over, at du efterfølgende ville kunne blive mødt af et erstatningskrav, da du satte ild til naboens haveskur?”

4 Proceduren

For indholdet af proceduren i den civile sag, er der som udgangspunkt ingen andre regler end forhandlingsmaksimen, som betyder, at retten i princippet ikke kan tag anbringender eller beviser i betragtning, der ikke er påberåbt under den mundtlige procedure.⁴⁵

Som indledning kan det være hensigtsmæssigt at beskrive, hvad der kan betegnes henholdsvis sagens hovedspørgsmål og sagens

⁴² Se hertil Stahlschmidt og Christensen s. 95f.

⁴³ Se hertil Stahlschmidt og Christensen s. 104f.

⁴⁴ Se hertil Stahlschmidt og Christensen s. 116.

⁴⁵ Se hertil Backhausen m.fl. s. 388.

omdrejningspunkter, der normalt vil være identisk med et eller to af sagens hovedspørgsmål.⁴⁶ Sammen med præsentationen af sagens omdrejningspunkter kan der gives en kort præsentation af de hovedanbringender, der skal bære det resultat, der procederes for.⁴⁷

Væsentlig for den gode procedure er det formentlig at have fokus:

”At fokusere vil sige at finde ud af hvad man vil fortælle til hvem, og hvorfor. Man kan ikke fortælle alting til alle mennesker på en gang.”⁴⁸

5 Supplerende materiale

Gomard og Kistrup: S. 327ff om nova under hovedforhandlingen.

Helle Hvass: Mundtligt dansk, 1. udgave, Gyldendal 2007, s. 20-21, om redegørelse, referat og oplæsning.

Pernille Backhausen m.fl.: Proceduren, 3. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2009, s. 381-412 om procedurens indhold.

6 Relevante eksamensopgaver

22. oktober 2015: Opgave 1, pkt. 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, opgave 3, spørgsmål 1, 2, 3, 4.

26. juni 2014: Opgave 1, pkt. 10, 11, 12, 13, 14, 15, opgave 4, spørgsmål 1, 2, 3, 4.

⁴⁶ Se hertil Backhausen m.fl. s. 388.

⁴⁷ Jf. Backhausen m.fl. s. 389.

⁴⁸ Jf. Heltberg og Kock (red.): s. 145.

Introduktion til advokatverdenen

Regulering og håndhævelse

1 Indledning

Advokater er underlagt lovgivningens almindelige regler. I dette kapitel er der fokus på de specielle regler, der gælder for advokater, og de særlige håndhævelsesorganer, der findes. I de følgende kapitler studeres udvalgte regler nærmere.

2 De grundlæggende regler

De grundlæggende regler om regulering af advokaterhvervet er at finde i retsplejelovens første bog, afsnit 7. Blandt disse er reglerne om beskikkelse af advokater og udøvelse af advokatvirksomhed i kapitel 12, reglerne om mødepligt for domstolene i kapitel 13, reglerne om ophør af retten til at udøve advokatvirksomhed i kapitel 14, reglerne om Advokatsamfundet og Advokatnævnet i kapitel 15, reglerne om salærklager i kapitel 15a og reglerne om disciplinærsager i kapitel 15b.

For så vidt angår kravene til advokaters udøvelse af deres virksomhed, er særligt generalklausulen i retsplejelovens § 126, stk. 1, om god advokatskik af betydning. Der er tale om en retlig standard, som er tænkt at skulle udfyldes i praksis.⁴⁹ I den forbindelse har specielt Advokatnævnets og domstolenes praksis interesse. Men af betydning er også de såkaldte ”advokatetiske regler” (AER),⁵⁰ der er fastsat af Advokatsamfundet med hjemmel i vedtægt for Advokatsamfundet § 31.⁵¹ Vedtægten for Advokatsamfundet har hjemmel i retsplejelovens § 143, stk. 5.

⁴⁹ Se hertil Lavesen og Jørgensen s. 27ff.

⁵⁰ For så vidt angår dette regelsæts retlige status henvises særligt til Bryde Andersen s. 171ff.

⁵¹ Jf. bilag 2 til bekendtgørelse 907/2009.

3 Håndhævelse

Advokater er underkastet det almindelige håndhævelsesapparat, men derudover er der oprettet to særlige organer, Advokatsamfundet og Advokatnævnet, som forestår en del af tilsynet med og håndhævelsen over for advokater.

3.1 Advokatsamfundet

Det Danske Advokatsamfund udgøres af alle danske advokater, jf. retsplejelovens § 143, stk. 1. Herunder også EU-advokater, som har ladet sig registre i Danmark under deres hjemlands titel, jf. bekendtgørelse 1431/2007 § 2, stk. 1.

Advokatsamfundets bestyrelse, Advokatrådet, fører tilsyn med advokaterne, jf. retsplejelovens § 143, stk. 2. I den forbindelse kan Advokatrådet, jf. retsplejelovens § 143, stk. 3,

- 1) indklage en advokat for Advokatnævnet, hvis Advokatrådet finder, at en advokat ikke har handlet i overensstemmelse med de pligter, stillingen medfører,
- 2) træffe bestemmelse om, at advokaten skal indkaldes til en samtale med kredsbestyrelsen i en af de advokat kredse, som grænser op til den kreds, hvor advokaten har sin virksomhed, hvis det må antages, at advokaten groft eller gentagne gange har tilsidesat de pligter, som stillingen medfører, eller
- 3) bestemme, hvor en advokat er under mistanke for at have begået overtrædelser, der kan føre til frakendelse af retten til at udøve advokatvirksomhed, at der skal iværksættes et kollegialt tilsyn med advokaten.

3.2 Advokatnævnet

Advokatnævnet består af en formand og to næstformand, der alle tre skal være dommere, samt 18 andre medlemmer. Blandt disse vælges 9 medlemmer af Advokatsamfundet blandt advokater, der ikke er medlemmer af Advokatrådet, og 9, der ikke må være advokater, udpeges af justitsministeren, jf. retsplejelovens § 144, stk. 1.

Advokatnævnet kan træffe afgørelse i to typer af sager:

- 1) Sager om klage over salær, jf. retsplejelovens kapitel 15 a, og
- 2) disciplinærsager, jf. retsplejelovens kapitel 15 b.

2 Supplerende materiale

CCBE: Charter vedrørende grundprincipper for den europæiske advokatstand og regler om god advokatskik inden for det europæiske fællesskab, 2008.

3 Relevante eksamensopgaver

22. oktober 2015: Opgave 1, pkt. 1, 4.

28. januar 2014: Opgave 1, pkt. 8.

29. oktober 2013: Opgave 1, pkt. 7.

Forsikring, garanti og erstatningsfonden

1 Ansvarsforsikring

En advokat har pligt til at tegne ansvarsforsikring i henhold til en af Advokatrådet godkendt police til dækning af det erstatningsansvar, som personen som advokat måtte ifalde for formueskade påført tredjemand ved enhver form for uagtsom handling eller undladelse, der skyldes advokaten eller advokatens personale. Forsikringssummen skal andrage mindst 2,5 millioner kroner. Forsikringen skal dække i mindst 5 år efter ophør af den danske advokatbeskikkelse eller opgivelse af EU-advokatens varige udøvelse af advokatvirksomhed her i landet. Det skal fremgå af policen, at forsikringsselskabet hæfter over for den skadelidte tredjemand for en af advokaten påtaget selvrisko, jf. Vedtægt for Det Danske Advokatsamfund § 61, stk. 1.⁵²

2 Garanti

En advokat har pligt til gennem en erklæring fra et forsikringsselskab eller et pengeinstitut at stille garanti i henhold til en af Advokatrådet godkendt garantiformular om, at vedkommende som selvskyldner hæfter direkte over for en advokats klient for dækning af tab, som klienten har lidt ved, at advokaten eller dennes personale uretmæssigt har forbrugt midler, der var advokaten betroet i dennes egenskab af advokat. Garantisummen skal andrage mindst 5 millioner kroner, jf. Vedtægt for Det Danske Advokatsamfund § 62, stk. 1.

3 Erstatningsfonden

Det Danske Advokatsamfund har oprettet en erstatningsfond, hvis formål det er efter et frit skøn at yde erstatning til hel eller delvis dækning af tab, som ikke dækkes af advokatens ansvarsforsikring eller den af advokaten stillede garanti, og som er lidt som følge af 1) en advokats eller dennes

⁵² Jf. bilag 2 til bekendtgørelse 1308/2014.

personales fejl, forsømmelse eller andet ansvarspådragende forhold i forbindelse med advokatvirksomhed, eller 2) en advokats eller dennes personales uretmæssige forbrug af midler, der var advokaten betroet i dennes egenskab af advokat, jf. Vedtægt for Det Danske Advokatsamfund § 63, stk. 2. Advokatrådet kan desuden efter et frit skøn lade Erstatningsfonden afholde udgifter med henblik på at afværge en konkret risiko for sådanne tab, som fonden vil kunne. Sådanne udgifter kan blandt andet afholdes i tilfælde, hvor den advokat, som er i fare for at begå et ansvarspådragende forhold i forbindelse med advokatvirksomhed, anmoder derom, jf. Vedtægt for Det Danske Advokatsamfund § 63, stk. 3.

4 Supplerende materiale

Vibeke Henriques Johansson: Kend din ansvarsforsikring, Advokat!, Advokaten 2014, nr. 6, s. 33-37.

5 Relevante eksamensopgaver

22. oktober 2015: Opgave 1, pkt. 3, 6.

26. juni 2014: Opgave 1, pkt. 4.

21. januar 2016: Opgave 1, pkt. 5, 6.

Interessekonflikter

1 Indledning

En interessekonflikt foreligger, hvor varetagelsen af et opdrag involverer specifikke person- eller partsinteresser, der efter deres karakter må være uforenelige med udførelsen af det pågældende advokatopdrag.⁵³

Væsentlig i den forbindelse er, at ikke blot den konstaterbare konflikt, men også blot risikoen, kan statuere, at der foreligger en interessekonflikt. Man taler i den forbindelse om ”appearance”.⁵⁴

Det grundlæggende hensyn bag reglerne om interessekonflikter er således ikke blot ønsket om, at klientens interesser faktisk skal varetages bedst muligt af advokaten, men også at der ikke skal kunne rejses tvivl om, at klientens interesser bliver varetaget bedst muligt af advokaten.

Hvor der foreligger en interessekonflikt i forhold til en klient, eller der er en kvalificeret risiko for en sådan, må en advokat ikke bistå klienten, jf. AER pkt. 12.2. Se hertil også AER pkt. 12.6.

2 Konkrete tilfælde

AER opregner en række tilfælde, hvor det må lægges til grund, at der er en interessekonflikt. Se hertil AER pkt. 12.2, nr. 1-11, og pkt. 12.3.

3 Samtykke

En samtykke fra en klient påvirker i almindelighed ikke bedømmelsen af, om der foreligger en interessekonflikt, jf. AER pkt. 12.5.⁵⁵

2 Supplerende materiale

Bryde Andersen s. 428ff om enkelte tilfældegrupper.

⁵³ Jf. Bryde Andersen s. 402.

⁵⁴ Jf. Bryde Andersen s. 403.

⁵⁵ Se tillige Lavesen og Jørgensen s. 83.

5 Relevante eksamensopgaver

24. juni 2015: Opgave 2, spørgsmål 4.

15. januar 2015: Opgave 2, spørgsmål 2.

30. oktober 2014: Opgave 1, pkt. 3, 4, opgave 2, spørgsmål 1.

27. marts 2014: Opgave 1, pkt. 7, 8, 9, opgave 2, spørgsmål 1, 2.

Tavshedspligten

1 Indledning

Advokater er underlagt tavshedspligt, jf. retsplejelovens § 129. Det bagvedliggende ønske om, at advokater ikke videregiver oplysninger, de bliver bekendt med i forbindelse med deres virke, afspejler sig også i retsplejelovens § 170, stk. 1, om vidneudelukkelse for advokater.⁵⁶

Derudover antages der af generalklausulen i retsplejelovens § 126, stk. 1, at udspringe et krav om tavshedspligt.⁵⁷

2 Undtagelser

2.1 Vidneforklaringer

Advokater kan efter retsplejelovens § 170, stk. 2, blive pålagt at afgive vidneforklaring, når forklaringen anses for at være af afgørende betydning for sagens udfald, og sagens beskaffenhed og dens betydning for vedkommende part eller samfundet findes at berettige til, at forklaring afkræves.

Såfremt der foreligger et samtykke fra den, i hvis interesse tavshedspligten er pålagt, vil advokaten også kunne blive pålagt at afgive vidneforklaring, jf. retsplejelovens § 171, stk. 1.

2.2 Hvidvaskloven

Hvis der herefter opstår mistanke om, at en transaktion eller en henvendelse har eller har haft tilknytning til hvidvask eller finansiering af terrorisme, skal transaktionen eller henvendelsen undersøges nærmere. Hvis mistanken vedrører lovovertrædelser, der kan straffes med fængsel i over 1 år, og denne mistanke ikke kan afkræftes, skal Statsadvokaten for Særlig Økonomisk Kriminalitet omgående underrettes, jf. lovens § 7, stk. 1.

⁵⁶ Se hertil Smith s. 156ff.

⁵⁷ Jf. Bryde Andersen s. 354.

2.3”Åbenbar almeninteresse”

Se hertil Grønberg-dommen gengivet i UfR 2002.1531 H.⁵⁸

3 Relevante eksamensopgaver

24. juni 2015: Opgave 1, pkt. 1, opgave 2, spørgsmål 5.

15. januar 2015: Opgave 1, pkt. 7, opgave 2, spørgsmål 3.

30. oktober 2014: Opgave 2, spørgsmål 4.

27. marts 2014: Opgave 1, pkt. 4, 5.

⁵⁸ Dommen er kommenteret af Bryde Andersen s. 364ff.

Beskikkelse og virksomhedsformer

1 Beskikkelse som advokat

For at kunne blive beskikket som advokat, skal man som udgangspunkt opfylde følgende betingelser, jf. retsplejelovens § 119:

- 1) være myndig og ikke er under værgemål,
- 2) ikke være under rekonstruktionsbehandling eller konkurs,
- 3) have bestået dansk juridisk bachelor- og kandidateksamen,
- 4) i mindst 3 år har været i praktisk juridisk virksomhed, og
- 5) have gennemført en teoretisk grunduddannelse og bestået en eksamen i forhold af særlig betydning for advokaterhvervet samt bestået en praktisk prøve i retssagsbehandling.⁵⁹

Personer, der ikke har fået beskikkelse som advokat, og personer, der er udelukket fra at udøve advokatvirksomhed, eller hvis ret hertil er ophørt i medfør af reglerne i retsplejeloven, må ikke betegne sig som advokat eller benytte en anden betegnelse, der er egnet til forveksling hermed, jf. retsplejelovens § 120.

2 Ophør af retten til at udøve advokatvirksomhed

Retten til at udøve advokatvirksomhed ophører,

- 1) såfremt advokaten ikke længere er i stand til at disponere over sin formue, jf. retsplejelovens § 137,
- 2) såfremt der sker strafferetlig frakendelse af retten til at drive advokatvirksomhed, jf. retsplejelovens § 138
- 3) såfremt retten til at drive advokatvirksomhed frakendes ved dom, fordi advokaten er blevet sindssyg, jf. retsplejelovens § 139, stk. 1, 1. pkt,

⁵⁹ Se hertil bekendtgørelse 1473/2007.

- 4) såfremt retten til at drive advokatvirksomhed frakendes ved dom, fordi advokaten har betydelig gæld til det offentlige, jf. retsplejelovens § 139, stk. 1, 2. pkt.,
- 5) såfremt Advokatnævnet har frakendt advokaten retten til at udøve advokatvirksomhed, fordi advokaten har gjort sig skyldig i grov eller oftere gentagen overtrædelse af sine pligter som advokat, og de udviste forhold giver grund til at antage, at den pågældende ikke for fremtiden vil udøve advokatvirksomhed på forsvarlig måde, jf. retsplejelovens § 147 c, stk. 3,
- 6) såfremt advokaten deponerer sin beskikkelse i justitsministeriet, jf. retsplejelovens § 141.

3 EU-advokater

Advokater, der har opnået beskikkelse i en anden EU-medlemsstat, i et EØS-land eller i Schweiz, kan varigt udøve advokatvirksomhed som selvstændig og som lønmodtager her i landet under sit hjemlands advokattitel, jf. bekendtgørelse 1431/2007 § 1.

En advokat, der udøver advokat under sit hjemland advokattitel kan få lempelig adgang til at blive beskikket som advokat, jf. bekendtgørelse 1431/2007 kapitel 3.

4 Virksomhedsformer

Advokatvirksomhed må ud over i enkeltmandsvirksomhed eller i et fællesskab af advokater kun udøves af et advokatselskab, der drives i aktie-, anparts- eller kommanditaktieselskabsform (partnerselskabsform), jf. retsplejelovens § 124, stk. 1.⁶⁰

Et advokatselskab må alene have til formål at drive advokatvirksomhed, jf. retsplejelovens § 124, stk. 2, 1. pkt.

5 Relevante eksamensopgaver

24. juni 2015: Opgave 1, pkt. 2, 4, 5, opgave 2, spørgsmål 5.

15. januar 2015: Opgave 1, pkt. 8, opgave 2, spørgsmål 1.

⁶⁰ Se hertil bekendtgørelse 1427/2007.

Erstatningsretligt og disciplinært ansvar

1 Indledning

En fejl begået af en advokat, kan give anledning til, at en klient lider et tab. I sådanne tilfælde kan advokaten efter omstændighederne blive pålagt et erstatningsretligt ansvar.

Selvom en fejl ikke giver anledning til at der lides et tab, kan fejlen blive betragtet som værende så bebrejdellesværdig, at advokaten kan blive pålagt et disciplinært ansvar. Dette vil kunne være tilfældet, hvor advokaten overtræder reglerne for god advokatskik.

2 Erstatningsretligt ansvar

Afgørelsen af, om en advokaten har handlet erstatningspådragende bygger som udgangspunkt på sædvanlige erstatningsretlige principper. At advokaten har optrådt i strid med god advokatskik medfører således ikke nødvendigvis, at advokaten dermed har optrådt erstatningspådragende.⁶¹

Advokatens ansvar er grundlæggende et professionsansvar,⁶² ved hvilket opdraget selvsagt har en særlig betydning.⁶³

3 Disciplinært ansvar

3.1 Påtalekompetence

Klager over en advokat kan indbringes af enhver for Advokatnævnet, jf. retsplejelovens 147 b, stk. 1. Klager kan afvises af Advokatnævnet, hvis klageren ikke har en retlig interesse, jf. retsplejelovens § 147 b, stk. 1.⁶⁴

⁶¹ Jf. Bryde Andersen s. 751.

⁶² Jf. Bryde Andersen s. 752.

⁶³ Se hertil Bryde Andersen s. 763f.

⁶⁴ Se hertil også bekendtgørelse 20/2008 § 16, stk. 1.

Desuden kan Advokatrådet indklage en advokat for Advokatnævnet, såfremt rådet ikke mener, at en advokat har handlet i overensstemmelse med de pligter, stillingen medfører, jf. retsplejelovens § 143, stk. 2.

3.2 Sanktioner

Advokatnævnet har følgende sanktionsmuligheder, jf. retsplejelovens § 147 c:

- 1) Tildeling af en irrettesættelse,
- 2) pålæggelse af en bøde på indtil 300.000 kr.,
- 3) pålægge tvangsbøder,
- 4) fratage advokaten en sag,
- 5) fratage advokaten retten til at udføre sager eller forretninger af nærmere angiven karakter, eller
- 6) fratage advokaten til at udøve advokatvirksomhed i et tidsrum fra seks måneder til fem år, eller indtil videre.

4 Relevante eksamensopgaver

24. juni 2015: Opgave 1, pkt. 3.

15. januar 2015: Opgave 1, pkt. 6, 9, 10, opgave 2, spørgsmål 4.

27. marts 2014: Opgave 1, pkt. 1, opgave 1, pkt. 6.

Salæret

1 Indledning

En advokat må ikke forlange højere salær for sit arbejde, end hvad der kan anses for rimeligt, jf. retsplejelovens § 126, stk. 2. Se hertil AER pkt. 16.1.

2 Oplysningspligt

Hvis advokaten på forhånd har fastsat et bestemt honorar, skal advokaten i forbindelse med indgåelsen af aftalen om bistand oplyse om honorarets størrelse, jf. AER pkt. 14.1 og 15.1. Hvis det ikke er muligt på forhånd at beregne honorarets størrelse, skal advokaten på klientens anmodning, og i forbrugerforhold af egen drift, enten angive den måde, hvorpå honoraret vil blive beregnet, eller give et begrundet overslag, jf. AER pkt. 14.2 og 15.2.

3 Forbudet mod resultatbaseret afregning

En advokat må ikke indgå en honoraraftale der indebærer, at advokaten skal vederlægges med en andel af det udbytte, der måtte opnås ved gennemførelse af sagen, jf. AER pkt. 16.2.

4 Klager

Klager over et salær kan indbringes for Advokatnævnet, jf. retsplejelovens kapitel 15 a.

5 Supplerende materiale

Bryde Andersen: S. 675ff om kriterier i vederlagsfastsættelsen.

6 Relevante eksamensopgaver

30. oktober 2014: Opgave 1, pkt. 2, 5, 6, opgave 2, spørgsmål 2, 3.

27. marts 2014: Opgave 1, pkt. 2, 3, opgave 2, spørgsmål 3.

Samarbejdet med klienten om identifikation af sagens kerne

1 Indledning

Når man som advokat gennem en potentiel klient stifter bekendtskab med en sag, vil der i almindelighed rejse sig tre spørgsmål:

1) Kan der øjnes en retlig løsning?

Som jurist er man uddannet til at løse konflikter. Men primært konflikter, der har en retlig løsning.⁶⁵

2) Vil en sådan retlig løsning tilfredsstillende klienten?

Nogle advokater mener formentlig, at de arbejder for en højere sag, men de fleste advokater vil nok betragte det som et succeskriterium for deres opgavevaretagelse, at deres arbejde resulterer i et resultat, som klienten subjektivt er tilfreds med eller i det mindste objektivt varetager klientens tarv.⁶⁶

3) Er der forhold der gør, at man som advokat ikke bør bistå i sagen?

Selvom der findes en retlig løsning, som vil kunne tilfredsstillende klienten, kan der være forhold der gør, at man som advokat ikke bør bistå i sagen. Det kan eksempelvis være, at man ikke anser sig for fagligt kompetent på det pågældende område, eller at klienten gennem den retlige løsning forsøger at følge mål, man ikke selv mener at kunne stå inde for.

Svarene på disse spørgsmål vil det ofte være lettest at få på grundlag af oplysninger fra den potentielle klient, og det er derfor væsentligt at beherske nogle værktøjer, der kan bidrage under arbejdet med at fremskaffe disse oplysninger.

I afsnit 2 betragtes en model, der er egnet til at kategorisere den viden, der indsamles. I afsnit 3 betragtes en model, der er egnet til at typologisere

⁶⁵ Se dog kapitel 103a om forhandling.

⁶⁶ Jf. herved De advokatetiske regler pkt. 9.1. Se hertil også pkt. 17.1.

de potentielle klienter, hvorfra viden indsamles. I afsnit 4 betragtes endelig en metode til at indhente oplysninger fra de potentielle klienter.

2 What / Why / How-modellen

Modellen vil kunne bruges som skabelon for kategorisering af forskellige former for viden i forbindelse med løsningen af et konkret problem:

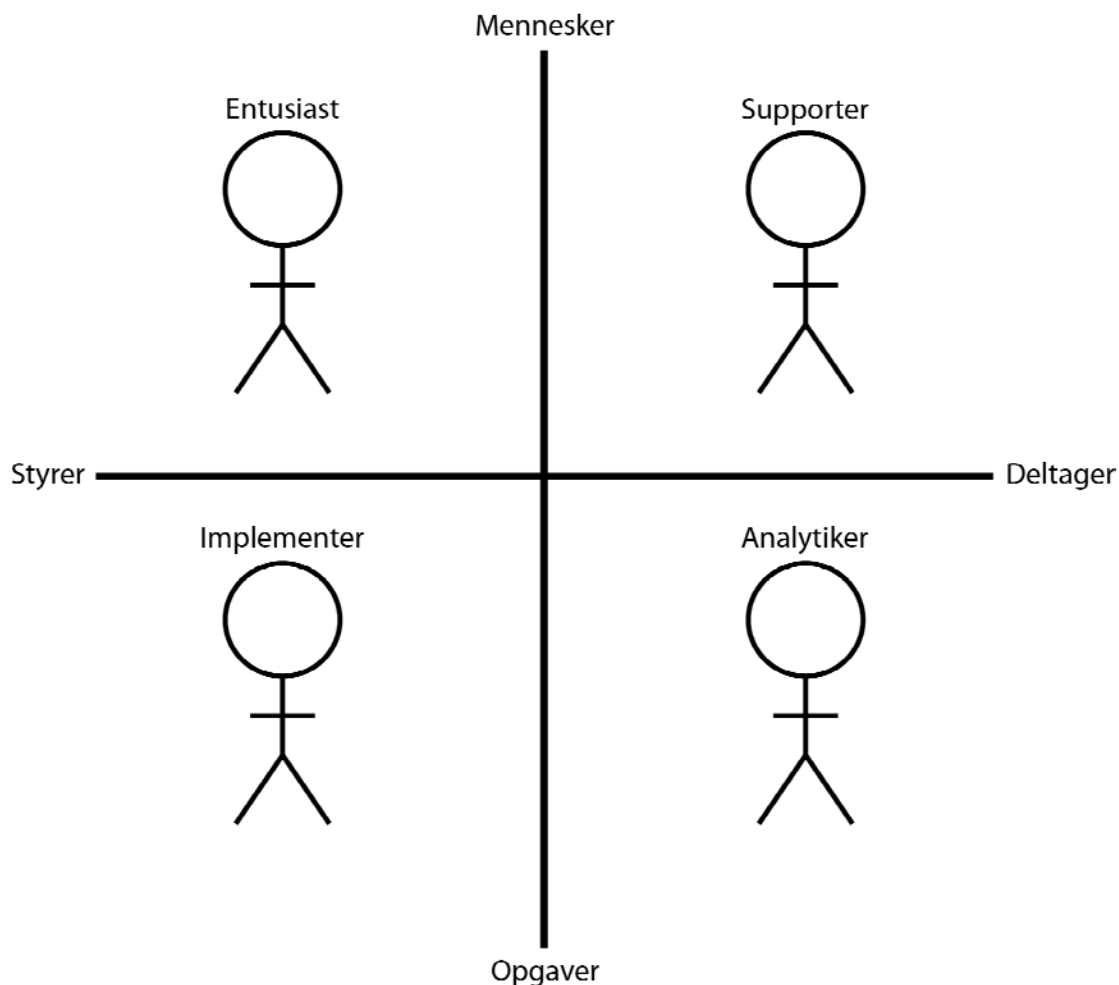
What er viden om målet, herunder også, hvad der ønskes undgået. Why er viden om, hvorfor det tilstræbes at nå dette mål. How er viden om, hvordan målet kan nås.

Drejer det sig om et retligt problem, kunne what f.eks. være et ønske om at opnå en tilladelse til udstykning af en grund. Why kunne være, at der ønskes mulighed for at opføre en aftægtsbolig på den nye parcel. How kunne herefter være reglerne for udstykning.

3 EISA-modellen

Modellen er udviklet på baggrund af femfaktor-modellen af Costa og McCrae.⁶⁷ Modellen kan bruges som en skabelon for typologisering af personlighedstyper:

⁶⁷ Se hertil Robert R. McCrae & Oliver P. John: An Introduction to the Five-Factor Model and Its Applications, *Journal of Personality*, Vol 60(2), June 1992, p. 175-215.

De fire personlighedstyper kan karakteriseres som følger:⁶⁸

Entusiasten er dominerende og følelsesorienteret. Adfærdsstil: Begejstret, følelsesladet, udadvendt, influerende, eksperimenterende, spontan. Kommunikationsstil: Muligheder, begejstring, nyhedsværdi, spænding, prestige, overblik.

Supporteren er tilbageholdende og følelsesorienteret. Adfærdsstil: Følsom, indlevende, imødekommende, harmonisøgende, tålmodig, søger fællesskab. Kommunikationsstil: Følelser, værdier, personlige oplevelser, sammenhold, genkendelse, empati.

Implementeren er dominerende og opgaveorienteret. Adfærdsstil: Styrende, resultatorienteret, effektive beslutninger, pragmatisk, direkte, utålmodig. Kommunikationsstil: Resultater, uafhængighed, fremgang, effektivitet, kontant.

Analytikeren er tilbageholdende og opgaveorienteret. Adfærdsstil: Velovervejet, systematisk, pligtopfyldende, rationel, kritisk, formel. Kommunikationsstil: Kvalitet, sikkerhed, plan, struktur, logik, fakta.

⁶⁸ Jf. rettevejledning til advokateksamen 26. juni 2014, opgave 3, spørgsmål 1.

4 BALA-modellen

BALA-modellen indeholder en beskrivelse af, hvordan man kan bestemme en persons behov og få en accept af fra personen, at dette netop er behovet. Modellen er oprindeligt udviklet med henblik på salg.

Modellen indeholder fire faser:

Behov: Spørg ind til personens behov, for at finde de reelle behov.

Accept: Få delaccept på, at de identificerede behov er de rigtige.

Løsningsforslag: Stil forslag til, hvordan behovene kan opfyldes.

Accept: Få accept på løsningsforslaget.

5 Supplerende materiale

Stahlschmidt og Christensen: S. 93ff.

6 Relevante eksamensopgaver

26. juni 2014: Opgave 1, pkt. 6, 7, 8, 9, opgave 3, spørgsmål 1, 2, 3.

21. januar 2016: Opgave 1, pkt. 1, 2, 3, 4, opgave 3, 4.

Forhandling

1 Indledning

En forhandling giver mulighed for at finde en løsning på en tvist,⁶⁹ som ikke nødvendigvis svarer til den løsning, man ville være nået frem til, hvis tvisten skulle løses på grundlag af gældende ret.

Ønsket om en forhandlingsløsning kan være begrundet i flere forhold. F.eks. at konflikten kan blive løst hurtigere, eller at parterne kan opnå at opretholde eller få et bedre forhold til hinanden efterfølgende.

Når man forhandler som advokat på vegne af en klient, er kriteriet for succes selvsagt om klienten vurderer resultatet af forhandlingen som tilfredsstillende.⁷⁰

2 Forhandlingstaktikker

Man kan opdele forhandlingstaktikker i tre forskellige kategorier:⁷¹

- 1) Konkurrerende taktik ("competitive"),
- 2) samarbejdende taktik ("cooperative") og
- 3) problemløsende taktik ("problem-solving").

Den konkurrerende taktik er karakteriseret ved høje krav og trusler, og i det hele taget argumenter, der er egnet til at underminere modpartens tro på sin egen forhandlingsposition.

Den samarbejdende taktik er karakteriseret ved rimelige tilbud til modparten og argumenter baseret på, hvad der må anses for at være rimeligt.

Den problemløsende strategi er karakteriseret ved at forsøge at identificere og udnytte muligheder, der kan være til gavn for begge parter i forhandlingen.

⁶⁹ En forhandling kan også have sigte på andet end løsning af en konflikt. Se hertil Gifford s. 41. Sådanne tilfælde vil imidlertid ikke blive behandlet her.

⁷⁰ Jf. Gifford s. 13 og s. 189. Se hertil De advokatiske regler pkt. 9.2.

⁷¹ Jf. Gifford s. 14.

Den konkurrerende taktik giver anledning til forhandlinger, som kan betegnes som konkurrerende forhandlinger, mens den samarbejdende og problemløsende taktik giver anledning til forhandlinger, som kan betegnes som samarbejdende forhandlinger.⁷²

Operative elementer i hver af de tre taktikker kan bl.a. være følgende:⁷³

	Indledende tilbud	Indsnævring af forskelle	Lukning af forhandling
Konkurrerende	<ol style="list-style-type: none"> 1) Højt krav 2) Bestemt krav 3) Retfærdiggørelse af første krav 4) Falske krav⁷⁴ 5) Krav som en betingelse for forhandling 6) Ufleksibelt første tilbud 7) Raseri som svar på modpartens første tilbud 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Overbevisning af modpart ved at bruge: <ol style="list-style-type: none"> a) Argumenter b) Trusler c) Afbrudte forhandlinger 2) Begrænsning af indrømmelser 3) Retfærdiggørelse af indrømmelser 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Brug af deadlines og ultimatummer 2) Lave udkast til aftale når muligt
Samarbejdende	<ol style="list-style-type: none"> 1) Rimeligt og moderat krav 2) Retfærdiggørelse ved hjælp af objektive kriterier 3) Skiftende svar på den anden parts ekstreme krav 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Igangsætning af udveksling af indrømmelser 2) Løfter om indrømmelser 3) Argumenter baseret på objektive kriterier 4) Begrænsning af risikoen for ugensældte indrømmelser 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Sidste indrømmelse og invitation til gengældt indrømmelse 2) Opdeling af indrømmelserne 3) Konstruktive dobbelttydigheder 4) Fortolk "sidste tilbud" som bestemt, men ikke som sidste 5) Genåben forhandlinger, der er gået i hårdknode

⁷² Jf. Gifford s. 15.

⁷³ Jf. Gifford s. 27.

⁷⁴ Jfr. Gifford s. 129.

Problemløsende	1) Informationsudveksling før første forslag 2) Forsøg på at finde underliggende interesser hos modparten ved at stille spørgsmål til denne ⁷⁵ 3) Etablering af en søgemodel ⁷⁶ 4) Præsentation af brobyggende forslag udarbejdet sammen med klienten ⁷⁷ 5) Udvikling af løsninger med modpartens forhandler	1. Evaluering af foreslåede brobyggende forslag ⁷⁸ 2. Forfining af brobyggende løsninger gennem inkorporering ⁷⁹ 3. Forsøg på at finde løsninger gennem trial-and-error ⁸⁰	1) Aftale om brobyggende løsning ⁸¹ 2) ”Logrolling” ⁸² 3) ”Cost-cutting” ⁸³ 4) Kompensation til den anden part ⁸⁴
-----------------------	---	---	--

3 Valg af taktik

I praksis vil man ofte vælge anvende en forhandlingsstrategi, i hvilken der i løbet af forhandlingerne bliver brugt forskellige forhandlingstaktikker. I forbindelse med valget af, hvilken taktik, der skal anvendes, kan følgende faktorer tillægges betydning:⁸⁵

1) Hvilken forhandlingsstrategi har modparten valgt?

⁷⁵ Jf. Gifford s. 138.

⁷⁶ Jf. Gifford s. 139f.

⁷⁷ Jf. Gifford s. 141ff.

⁷⁸ Jf. Gifford s. 170ff.

⁷⁹ Jf. Gifford s. 173f.

⁸⁰ Jf. Gifford s. 174.

⁸¹ Jf. Gifford s. 175.

⁸² Jf. Gifford s. 175.

⁸³ Jf. Gifford s. 176.

⁸⁴ Jf. Gifford s. 177.

⁸⁵ Jf. Gifford s. 29ff.

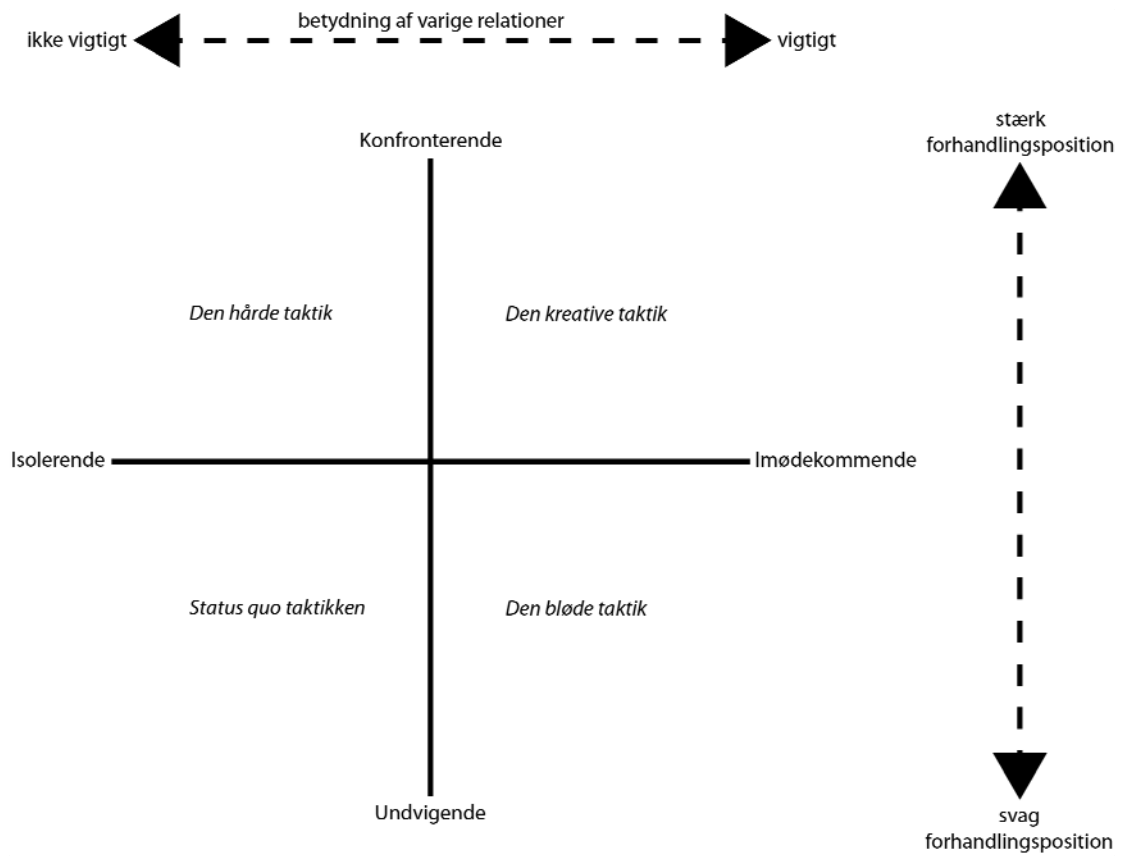
Hvis modparten forventes at ville vælge en konkurrerende taktik, kan der argumenteres for, at man også selv bør vælge en sådan taktik.

- 2) Er der mulighed for at skabe ny værdi?
Hvis der ikke er mulighed for at skabe ny værdi, kan en problemløsende taktik ikke anvendes.
- 3) Hvilken fase i forhandlingerne er der tale om?
En samarbejdende og problemløsende taktik hører typisk bedst hjemme et stykke inde i forhandlingsforløbet.
- 4) Hvordan er den relative forhandlingsstyrke?⁸⁶
Man kan argumentere for, at en svagt stillet forhandlingspart bør vælge en samarbejdende eller problemløsende taktik.
- 5) Er der et ønske om fortsatte relationer til modparten?
Ønsket om fortsatte relationer til modparten kan tale for at vælge en samarbejdende eller problemløsende taktik.
- 6) Hvilken holdning har klienten?
- 7) Hvordan er forhandlerens personlighed?

Til brug for valget af den indledende taktik kan følgende model også give et bud:⁸⁷

⁸⁶ Forhandlingsstyrken kan defineres som evnen til at influere på den andens forhandlingsoptræden. Forhandlingsstyrken beror i hovedsagen på hvordan de to parter opfatter deres alternativer til en forhandlet løsning, altså hvor nødigt de vil have at forhandlingerne bryder sammen. Se hertil Gifford s. 38.

⁸⁷ Jf. advokateksamen den 26. marts 2015, rettevejledning til opgave 4, spørgsmål 1.

3 Supplerende materiale

Mikkel Gudsøe: Forhandl-O-Metret (<http://www.negotiator.dk>)

4 Relevante eksamensopgaver

26. marts 2015: Opgave 1, pkt. 11, 12, 13, 14, 15, opgave 4, spørgsmål 1, 2, 3.

28. januar 2014: Opgave 1, pkt. 11, 12, 13, 14, 15, opgave 4, spørgsmål 1.

Klientkonto

1 Indledning

Advokater vil ofte skulle håndtere betroede midler fra deres klienter. I medfør af retsplejelovens § 127 har advokatsamfundet udarbejdet regler herom i den såkaldte ”klientkontovedtægt”, som er at finde som bilag 2 til bekendtgørelse 725/2015.

2 Advokatens pligter

En advokat, der håndterer betroede midler for sine klienter, har pligt til at indrette sit bogholderi således, at det af bogholderiet til enhver tid fremgår, hvilket mellemværende, der er med de enkelte klienter, samt det samlede mellemværende med klienterne, klienttilsvaret, jf. vedtægten § 1.

Klientbogholderiet skal føres hver arbejdsdag, jf. vedtægtens § 1, stk. 3.

Klienttilsvaret skal anbringes på en særlig konto i et pengeinstitut, klientbankkonto, jf. vedtægtens § 2, stk. 1. Det samlede klienttilsvar kan indsættes på flere forskellige klientbankkonti, jf. vedtægtens § 2, stk. 3. Det skal mindst én gang hver arbejdsdag sikres, at der er overensstemmelse mellem klienttilsvaret og det samlede indestående på klientbankkontiene, jf. vedtægtens § 2, stk. 4.

3 Advokatsamfundets tilsyn

Advokatrådet fastsætter hvert år en frist, inden for hvilken advokater, der det foregående år har håndteret betroede midler, skal indsende en erklæring om den samlede størrelse af betroede midler pr. 31. december (Formular I), og inden for hvilken advokater, der ikke har håndteret betroede midler, skal indsende en erklæring herom (Formular II).

I tilfælde hvor der fremkommer klage over advokaten, eller hvor advokatrådet i øvrigt finder anledning hertil, kan advokatrådet beslutte ved en af rådet udpeget revisor at undersøge, om den pågældende overholder reglerne om behandlingen af betroede midler, jf. vedtægtens § 14.

4 Revision

En klientkontoerklæring fra advokater, der har håndteret betroede midler, skal attesteres af en statsautoriseret eller registreret revisor. Se hertil revisorinstruktion vedrørende afgivelse af klientkontoerklæringer, december 2009.

5 Relevante eksamensopgaver

26. marts 2015: Opgave 1, pkt. 7, 8, 9, 10, opgave 3, spørgsmål 1, 2, 3.

28. januar 2014: Opgave 1, pkt. 1, 2, 3, 4, 5, opgave 3, spørgsmål 1, 2, 3, 4, 5.

Hvidvask

1 Indledning

Penge kan hidrøre fra kriminalitet og være tiltænkt finansiering af kriminalitet. Direktiv 2005/60/EF⁸⁸ tilsigter at få afdækket tilfælde, hvor sådanne pengestrømme passerer udvalgte aktører, herunder advokater.

Hvidvaskloven implementerer direktivet.⁸⁹

2 Hvad er hvidvask og finansiering af terrorisme?

Hvidvask er i lovens § 4 defineret som

- 1) uberettiget at modtage eller skaffe sig eller andre del i økonomisk udbytte, der er opnået ved en strafbar lovovertrædelse,
- 2) uberettiget at skjule, opbevare, transportere, hjælpe til afhændelse eller på anden måde efterfølgende virke til at sikre det økonomiske udbytte fra en strafbar lovovertrædelse eller
- 3) forsøg på eller medvirken til sådanne dispositioner.

Finansiering af terrorisme er i lovens § 5 defineret som

finansiering af terrorisme som defineret i straffelovens § 114 b, for så vidt angår handlinger omfattet af § 114.

3 Hvornår er advokater omfattet af hvidvaskloven?

Advokater er omfattet af hvidvaskloven i følgende tilfælde, jf. lovens § 1, stk. 1, nr. 13 og 14:

Når de deltager med bistand ved planlægning eller udførelse af transaktioner for deres klienter i forbindelse med

⁸⁸ Se tillige Kommissionens direktiv 2005/60/EF.

⁸⁹ Jf. lovbek. 1022/2013 med senere ændringer.

- 1) køb og salg af fast ejendom eller virksomheder,
- 2) forvaltning af klienters penge, værdipapirer eller andre aktiver,
- 3) åbning eller forvaltning af bank-, opsparings- eller værdipapirkonti,
- 4) tilvejebringelse af nødvendig kapital til oprettelse, drift eller ledelse af virksomheder, eller
- 5) oprettelse, drift eller ledelse af virksomheder, og

når de på deres klients vegne og for dennes regning foretager en finansiel transaktion eller en transaktion vedrørende fast ejendom.

4 Advokatens pligter efter hvidvaskloven

Efter hvidvaskloven har advokaten en række pligter, der i hovedsagen kan beskrives som følger: 1) Undersøgelses- og indberetningspligt, 2) indhentelse af legitimationsoplysninger og opbevaring af disse, 3) udarbejdelse af interne regler, udpegelse af ansvarlig og uddannelse af medarbejdere og 4) tavshedspligt. Derudover har advokaten også efter Advokatrådets opfattelse efter omstændighederne pligt til i visse tilfælde at udtræde af en sag. Disse pligter vil blive behandlet nærmere i det følgende.

4.1 Undersøgelses- og indberetningspligt

Advokater skal efter hvidvasklovens § 6, være opmærksomme på ”kunders aktiviteter, som på grund af deres karakter særlig menes at kunne have tilknytning til hvidvask eller finansiering af terrorisme. Dette gælder især komplekse eller usædvanlig store transaktioner og alle usædvanlige transaktionsmønstre set i forhold til kunden samt transaktioner, der har forbindelse til lande eller territorier, hvor der i henhold til erklæringer fra Financial Action Task Force anses at være en særlig risiko for hvidvask eller finansiering af terrorisme”. Se hertil bekendtgørelse 1347/2010.

Hvis der herefter opstår mistanke om, at en transaktion eller en henvendelse har eller har haft tilknytning til hvidvask eller finansiering af terrorisme, skal transaktionen eller henvendelsen undersøges nærmere. Hvis mistanken vedrører lovovertrædelser, der kan straffes med fængsel i over 1 år, og denne mistanke ikke kan afkræftes, skal Statsadvokaten for Særlig Økonomisk Kriminalitet omgående underrettes, jf. hvidvasklovens § 7, stk. 1. En advokat kan dog i stedet underrette sekretariatet for Advokatsamfundet, jf. hvidvasklovens § 7, stk. 2.

Advokater er dog undtaget fra pligten til at indberette oplysninger, som disse modtager fra eller indhenter om en af deres klienter i forbindelse med, at de fastslår den pågældende klients retsstilling eller forsvarer eller repræsenterer denne under eller i forbindelse med en retssag, herunder rådgiver om at indlede eller undgå et sagsanlæg, jf. hvidvasklovens § 8, stk.

1. Sådanne tilfælde vil dog i reglen slet ikke være omfattet af hvidvaskloven.

Hvilke oplysninger der skal indberettes, og måden hvorpå disse skal indberettes, er nærmere angivet i bekendtgørelse 155/2014.

Som eksempler situationer, der kan medføre mistanke om hvidvask kan nævnes:⁹⁰

- 1) Klienten ønsker at foretage betaling af købesummer eller andre beløb, der indgår i en aftale eller en transaktion, med kontanter der afleveres på advokatens kontor. Under hensyntagen til, at anvendelse af kontante beløb i sådanne sammenhænge ikke er sædvanligt, vil der ofte i sådanne tilfælde være anledning til nøje at overveje, om der foreligger hvidvask,
- 2) klienten er ikke villig til at opgive normale oplysninger ved etablering af klientforholdet, herunder ved åbning af en klientkonto,
- 3) klienten opgiver minimale eller opdagede oplysninger eller oplysninger, som det er vanskeligt eller omkostningsfyldt at verificere,
- 4) falske eller manglende oplysninger i øvrigt,
- 5) klienten ønsker at indsatte kontanter i adskillige omgange på klientkonto, hvor det enkelte beløb ikke er bemærkelsesværdigt, men hvor summen af indbetalingerne er betydelige,
- 6) klienten tager uopfordret kontakt til advokaten med henblik på forretningsmæssig bistand, og stammer fra et land hvor handel med og fremstilling af narkotika er almindeligt udbredt, eller modtager jævnlige og store betalinger fra et sådant land,
- 7) enhver betydelig transaktion med kontanter eller værdipapirer, hvor køber eller sælger er ukendt, eller hvor transaktionens størrelse, karakter eller hyppighed forekommer usædvanlig,
- 8) klienten handler ikke på egne vegne, eller er uvillig til at oplyse om midlernes rette ejer eller oprindelse,
- 9) større eller usædvanlige transaktioner, der tilsyneladende ikke har et økonomisk eller indlysende lovligt formål,
- 10) større kontante betalinger, herunder ved f.eks. køb af virksomheder, værdipapirer, fast ejendom eller lignende større aktiver,
- 11) pludselig betaling af større gæld,
- 12) atypiske betalingsveje,
- 13) anvendelse af remburs eller andre metoder til overførsel af penge, når metoden ikke stemmer overens med klientens normale forretningsvirksomhed,

⁹⁰ Jf. Advokatsamfundet: Vejledning for advokater og advokatfirmaer om forebyggende foranstaltninger mod hvidvask af udbytte og finansiering af terrorisme, 7. udgave, marts 2012, s. 37ff.

- 14) markante over/underfaktureringer (eksempelvis ved samarbejde med køberen af et aktiv, der herefter opnår en hvidvasket fortjeneste),
- 15) iøjnefaldende betalinger af bod/erstatning ved misligholdelse af kontrakter (eks. en misligholdt international varehandel, hvor der er stillet remburs, og hvor den betalte bod/erstatning hermed bliver hvidvasket),
- 16) transaktioner med skattelylande eller lande, hvorfra det kan være vanskeligt at få kontroloplysninger,
- 17) atypiske gennemstrømningsselskaber med store udbytteudbetalinger,
- 18) atypiske apportindskud ved selskabsstiftelse og kapitalforhøjelser, og
- 19) virksomhedslederen eller hovedaktionæren synes at mangle relevant erhvervsmæssig erfaring.

4.2 Indhentelse af legitimationsoplysninger og opbevaring af disse

Advokaten skal have kendskab til sine kunder og kræve, at kunderne legitimerer sig, når der optages en forretningsmæssig forbindelse med disse, jf. lovens § 12, stk. 1.

Hvis kunden er en fysisk person, skal legitimationen omfatte navn, adresse og cpr-nr. eller anden lignende dokumentation, hvis den pågældende ikke har et cpr-nr, jf. lovens § 12, stk. 2.

Hvis kunden er en virksomhed, skal legitimationen omfatte navn, adresse, cvr-nr. eller anden lignende dokumentation, hvis virksomheden ikke har et cvr-nr. Virksomhedens ejer- og kontrolstruktur skal klarlægges, og virksomhedens reelle ejere skal legitimeres, jf. lovens § 12, stk. 3.

Legitimationsproceduren skal afsluttes i forbindelse med etablering af kundeforholdet, dog senest inden udførelse af transaktionen. Såfremt det er nødvendigt for ikke at afbryde den normale forretningsgang, kan legitimationsproceduren ud fra en risikovurdering afsluttes i umiddelbar forlængelse af etableringen af kundeforholdet, jf. lovens § 13, stk. 1.

Legitimationsoplysninger skal opbevares i mindst 5 år efter at kundeforholdet er ophørt, jf. lovens § 23, stk. 1.

4.3 Udarbejdelse af interne regler, udpegelse af ansvarlig og uddannelse af medarbejdere

Advokater, der har sager omfattet af hvidvaskloven, skal udarbejde skriftlige interne regler om kundelegitimation, opmærksomheds-, undersøgelses- samt noteringspligt, indberetning, opbevaring af registreringer, intern kontrol, risikovurdering, risikostyring, ledelseskontrol og kommunikation samt uddannelses- og instruktionsprogrammer for medarbejderne for at forebygge og forhindre hvidvask og terrorfinansiering, jf. hvidvasklovens § 25.

4.4 Tavshedspligt

Oplysninger, der i god tro videregives til Advokatsamfundet eller Statsadvokaten for Særlig Økonomisk Kriminalitet, anses ikke for et brud på advokatens almindelige tavshedspligt, jf. hvidvasklovens § 26.

Advokaten har tavshedspligt om, at der er givet underretning til Advokatsamfundet eller Statsadvokaten for Særlig Økonomisk Kriminalitet, at dette overvejes, eller at der vil blive iværksat en undersøgelse af, om der foreligger hvidvask eller terrorfinansiering, jf. lovens § 27, stk. 1. Tavshedspligten forhindrer dog ikke advokater i at fraråde deres klienter i at udøve ulovlig virksomhed, jf. hvidvasklovens § 27, stk. 3.

4.5 Pligt til at udtræde af sag

Det er Advokatrådets opfattelse, at en advokat er forpligtet til at udtræde af en sag, hvis der opstår mistanke om hvidvask, og mistanken ikke kan afkræftes.⁹¹ Tilsvarende må antages at gøre sig gældende, såfremt der er tale om en sag, i hvilken der opstår mistanke om terrorfinansiering. En sådan opfattelse synes at stride mod de hensyn, der ligger bag AER pkt. 1.

5 Supplerende materiale

Vejledning 9184/2013 om hvidvaskloven, specielt kapitel 19.

Advokatsamfundet: Vejledning for advokater og advokatfirmaer om forebyggende foranstaltninger mod hvidvask af udbytte og finansiering af terrorisme, 7. udgave, marts 2012.

6 Relevante eksamensopgaver

30. oktober 2014: Opgave 1, pkt. 7, 8, 9, 10, opgave 3, spørgsmål 1, 2, 3.

29. oktober 2013: Opgave 1, pkt. 12, 13, 14, 15, opgave 3, spørgsmål 1, 2, 3.

21. januar 2016: Opgave 1, pkt. 11, 12, 13, 14, 15.

⁹¹ Jf. Advokatsamfundet: Vejledning for advokater og advokatfirmaer om forebyggende foranstaltninger mod hvidvask af udbytte og finansiering af terrorisme, 7. udgave, marts 2012, s. 57.

Regnskabsforståelse

1 Indledning

En kunde vil ofte ønske at få noget at vide om en virksomheds produkter. En arbejdssøgende vil være interesseret i at få noget at vide om en virksomheds personalepolitik. Hvilke oplysninger om en virksomhed, der efterspørges, afhænger af, hvem man er.

Er man interesseret i virksomhedens produkter, vil man kunne få information herom i virksomhedens salgsmateriale. Er man interesseret i personalepolitikken, vil man kunne søge information herom i virksomhedens personalehåndbog.

En virksomheds årsrapport er ligeledes en kilde til information om virksomheden. Information om, hvad der er sket, information om den aktuelle situation og endelig information om, hvad der forventes at ville ske. Årsrapporten kan således ansues som et vindue ind til en virksomheds fortid, nutid og fremtid.

4 Introduktion til årsrapporten

2.1 Indledning

Årsregnskabsloven stiller krav om at en række nærmere opregnede erhvervsdrivende, jf. lovens § 3, skal aflægge årsrapport efter bestemmelserne i loven.

Kravene til indholdet i årsrapport afhænger af, til hvilken regnskabsklasse virksomheden skal henregnes. De fire forskellige regnskabsklasser, A, B, C og D, er beskrevet i årsregnskabslovens afsnit II. Kriteriet for hvilken regnskabsklasse en virksomhed tilhører er virksomhedens historiske balancesum, nettoomsætning og gennemsnitligt antal ansatte, jf. årsregnskabslovens § 7, stk. 2.

Ansvar for udarbejdelsen af en årsrapport påhviler ledelsen, jf. årsregnskabslovens kapitel 2.

Årsrapporten skal som hovedregel underkastes revision, jf. årsregnskabslovens afsnit VIII.

Årsrapporten skal som hovedregel indsendes til Erhvervsstyrelsen, jf. årsregnskabslovens § 138, stk. 1, der herefter sørger for, at årsrapporten bliver offentliggjort, jf. årsregnskabslovens § 154.

2.2 Grundlæggende principper

Retvisende billede

Det er et grundlæggende krav, at årsregnskabet skal give et retvisende billede af virksomhedens og eventuelt koncernens aktiver og passiver, finansielle stilling samt resultatet. Ledelsesberetningen skal indeholde en retvisende redegørelse for de forhold, som beretningen omhandler, jf. årsregnskabslovens § 11. I den forbindelse skal det særligt have for øje, hvem der anses for at være årsrapportens interessenter, jf. årsregnskabslovens § 12, stk. 2: ”Personer, virksomheder, organisationer og offentlige myndigheder m.v., hvis økonomiske beslutninger normalt må forventes at blive påvirket af en årsrapport, herunder nuværende og mulige virksomhedsdeltagere, kreditorer, medarbejdere, kunder, alliancepartnere, lokalsamfundet samt tilskudsgivende og fiskale myndigheder.”

Klarhed

Årsrapporten skal udarbejdes på en klar og overskuelig måde, jf. årsregnskabslovens § 13, stk. 1, nr. 1.

Substans

Der skal tages hensyn til de reelle forhold frem for formaliteter uden reelt indhold, jf. årsregnskabslovens § 13, stk. 1, nr. 2.

Væsentlighed

Alle relevante forhold skal indgå i årsrapporten, medmindre de er ubetydelige, jf. årsregnskabslovens § 13, stk. 1, nr. 3.

Going concern

Driften af en aktivitet formodes at fortsætte, medmindre den ikke skal eller ikke antages at kunne fortsætte, jf. årsregnskabslovens § 13, stk. 1, nr. 4.

Neutralitet

Enhver værdiændring skal vises, uanset indvirkningen på egenkapital og resultatopgørelse, jf. årsregnskabslovens § 13, stk. 1, nr. 5.

Periodisering

Transaktioner, begivenheder og værdiændringer skal indregnes, når de indtræffer, uanset tidspunktet for betaling, jf. årsregnskabslovens § 13, stk. 1, nr. 6.

Konsistens

Indregningsmetoder og målegrundlag skal anvendes ensartet på samme kategori af forhold, jf. årsregnskabslovens § 13, stk. 1, nr. 7.

Kontinuitet

Primobalancen for regnskabsåret skal svare til ultimobalancen for det foregående regnskabsår (formel kontinuitet), jf. årsregnskabslovens § 13, stk. 1, nr. 9, og regnskabsår, opstilling og klassifikation, konsolideringsmetode, indregningsmetode og målegrundlag samt den anvendte monetære enhed må ikke ændres fra år til år (reel kontinuitet), jf. årsregnskabslovens § 13, stk. 2.

5 Årsrapportens bestanddele

3.1 Årsrapportens enkelte dele

En årsrapport består af følgende dele: 1) En ledelsespåtegning, og evt. en ledelsesberetning, samt redegørelse for anvendt regnskabspraksis, 2) resultatopgørelse, 3) en balance, 4) noter og eventuelt 5) en pengestrømsopgørelse.

Medlemmerne af det de ansvarlige ledelsesorganer skal afgive en ledelsespåtegning, i hvilken de erklærer, hvorvidt årsrapporten er aflagt i overensstemmelse med lovgivningens og eventuelle standarders krav samt eventuelle krav i vedtægter eller aftale, og hvorvidt årsregnskabet og et eventuelt koncernregnskab giver et retvisende billede af virksomhedens og koncernens aktiver og passiver, finansielle stilling og resultatet, jf. årsregnskabslovens § 9, stk. 1.

For så vidt angår virksomheder omfattet af regnskabsklasse B, skal der i visse tilfælde tillige, og for så vidt angår virksomheder omfattet af regnskabsklasse C og D altid tillige altid udarbejdes en ledelsesberetning.

Hvis der er sket væsentlige ændringer i virksomhedens aktiviteter og økonomiske forhold, skal en virksomhed omfattet af regnskabsklasse B, supplere årsregnskabet med en ledelsesberetning, der redegør for disse ændringer, jf. årsregnskabslovens § 77.

For så vidt angår virksomheder omfattet af regnskabsklasse C og D er kravene til ledelsesberetningen beskrevet i henholdsvis årsregnskabslovens §§ 99-101 og §§ 107-107c.

Årsrapporten skal altid indeholde en redegørelse for anvendt regnskabspraksis. Kravene til denne redegørelse skærpes, når der er tale om virksomheder omfattet af regnskabsklasse B, C og D, jf. nærmere årsregnskabslovens §§ 53-55 (regnskabsklasse B), § 87 (regnskabsklasse C), og § 125 (regnskabsklasse D).

Resultatopgørelsen består af indregnede indtægter og omkostninger.⁹² For så vidt angår virksomheder omfattet af regnskabsklasse A, stilles der ikke andre krav, end at posterne i resultatopgørelsen skal klassificeres efter virksomhedens art og aktiviteternes omfang, jf. årsregnskabslovens § 19, stk. 2. For så vidt angår virksomheder omfattet af regnskabsklasse B, C, og D, skal der klassificeres i overensstemmelse med faste skemaer, jf. § 23 (regnskabsklasse B), § 79 (regnskabsklasse C) og § 103 (regnskabsklasse D).

Balancen består af aktiver, der udgøres af virksomhedens beholdning af likvide midler samt sådanne beholdninger, som binder likviditet, og passiver, der dækker over virksomhedens finansieringskilder.⁹³

For så vidt angår balancen fremgår kravene til posterne i denne i årsregnskabslovens § 19, stk. 2, (regnskabsklasse A), § 23 (regnskabsklasse B), § 78, stk. 1, (regnskabsklasse C) og § 102, stk. 1, (regnskabsklasse D).

Kravene til indholdet af noter for virksomheder omfattet af regnskabsklasse A fremgår af årsregnskabslovens § 21. Kravene til indholdet af noter for virksomheder omfattet af regnskabsklasse B fremgår af årsregnskabslovens §§ 53-76a. Kravene til virksomheder omfattet af regnskabsklasse C fremgår af årsregnskabslovens §§ 87-98c. Endelig fremgår kravene til virksomheder omfattet af regnskabsklasse D af årsregnskabslovens §§ 125-127.

For så vidt angår virksomheder omfattet af regnskabsklasse C og D, skal årsrapporten indeholde en pengestrømsopgørelse. En pengestrømsopgørelse redegør for bevægelse af likvider til og fra virksomheden i perioden, og viser derfor periodens ændringer i virksomhedens likviditet. Pengestrømsopgørelsen skal i det mindste vise periodens pengestrømme fordelt på drifts-, investerings- og finansieringsaktiviteter, jf. årsregnskabslovens § 86 og § 102, stk. 1.

3.2 Ansvarsfordeling mellem ledelse og revisor

Det er virksomhedens ledelse, der har ansvaret for, at der udarbejdes en årsrapport, der opfylder kravene i årsregnskabsloven og eventuelle yderligere krav i vedtægter eller aftale, jf. årsregnskabslovens § 8, stk. 2.

Såfremt en årsrapport skal revideres, er det hele årsregnskabet, der skal revideres og forsynes med en revisionspåtegning. Ledelsesberetningen skal dog alene gennemlæses af revisor med henblik på at revisoren kan konstatere, hvorvidt oplysningerne i ledelsesberetningen er i overensstemmelse med årsregnskabet og et evt. koncernregnskab, jf. årsregnskabslovens § 135, stk. 5.

⁹² Jf. Clausen (red.) s. 22.

⁹³ Jf. Clausen (red.) s. 26.

Revisionen gennemføres med henblik på at forsyne årsrapporten med en revisionspåtegning om, hvorvidt årsrapporten giver et retvisende billede af virksomhedens forhold og finansielle stilling.⁹⁴

Såfremt revisoren opdager eller har mistanke om fejl eller mangler, skal revisoren i revisionspåtegningen tage forbehold, jf. herved nærmere bekendtgørelse 385/2013 § 6. Derudover skal revisoren efter omstændighederne give supplerende oplysninger, jf. bekendtgørelsens § 7.

4 Udvalgte regnskabsposter

I det følgende vil blive givet en række eksempler, der illustrerer hvordan udvalgte kæder af indtægter/omkostninger kan finde vej til en resultatopgørelse, balance og pengestrømsopgørelse, opstillet efter reglerne i årsregnskabsloven.

Resultatopgørelsen

En IT-virksomhed, der er et anpartsselskab, har solgt programmer for 500.000 kr. i regnskabsåret. Virksomheden har haft personaleomkostninger på 250.000 kr. og udgifter til udviklingsværktøjer på 25.000 kr. På grundlag heraf kan der opstilles en resultatopgørelse som følger, efter årsregnskabslovens bilag 2, skema 3:

Nettomsætning	500.000
Driftsomkostninger	25.000
Personaleomkostninger	<u>250.000</u>
Ordinært resultat før skat	225.000
Skat af årets resultat	<u>52.875</u>
Årets resultat	172.125

Balancen

Virksomheden blev stiftet med en anpartskapital på 125.000 kr. Virksomheden har ved årets udgang stadig 200.000 kr. til gode hos de kunder, man har solgt programmer til. En balance kan herefter opstilles således efter årsregnskabslovens bilag 2, skema 1:

AKTIVER

OMSÆTNINGSAKTIVER

Tilgodehavender fra salg	200.000
Likvide beholdninger	<u>150.000</u>
Aktiver	350.000

⁹⁴ Jf. Steffensen m.fl. s. 918.

PASSIVER

EGENKAPITAL

Virksomhedskapital	125.000
Overført overskud	172.125

GÆLDSFORPLIGTELSER

Selskabsskat	<u>52.875</u>
Passiver	350.000

Pengestrømsopgørelse

En pengestrømsopgørelse for IT-virksomheden kan opstilles således, jf. årsregnskabslovens § 86:⁹⁵

PENGESTRØM FRA DRIFTEN

Modtaget fra kunder	300.000
Betalt til leverandører og ansatte	<u>275.000</u>
Pengestrøm fra driften	25.000

5 Regnskabsanalyse

På baggrund af oplysningerne i en årsrapport kan man danne sig et overblik over virksomhedens økonomiske situation. En anvendelig måde at analysere et regnskab på er at anvende den såkaldte "LARS F-model":

- (L)ikviditet
- (A)ktivitet
- (R)entabilitet og indtjeningsevne
- (S)oliditet og risiko
- (F)aresignaler

Likviditet

Når det gælder en vurdering af likviditeten i virksomheden, er et vigtigt nøgletal likviditetsgraden:⁹⁶

omsætningsaktiver – varelagre
kortfristet gæld

⁹⁵ Se tillige Clausen (red.) s. 88.

⁹⁶ Jf. Clausen (red.) s. 747.

Nøgletallet afspejler således virksomhedens evne til at holde sig likvid på kort sigt. I den forbindelse kan pengestrømsopgørelsen også være relevant at gøre sig bekendt med.

Aktivitet

Ved vurderingen af aktiviteten kan det være relevant at betragte omkostningsstrukturen, valutarisici, produktsammensætning og derudover også at foretage en vurdering af udbud og efterspørgsel.

Rentabilitet og indtjeningsevne

Når det gælder en vurdering af rentabiliteten og indtjeningsevnen, er følgende nøgletal væsentlige:

1) Afkastningsgrad:

$$\frac{\text{resultat før renter}}{\text{aktiver i alt}}$$

2) Dækningsgrad:

$$\frac{\text{dækningsbidrag}}{\text{omsætning}}$$

3) Egenkapitalens forrentning:

$$\frac{\text{resultat efter renter}}{\text{egenkapital}}$$

Soliditet og risiko

Ved analyse af soliditet og risiko er det vigtigste nøgletal soliditetsgraden:

$$\frac{\text{egenkapital}}{\text{aktiver}}$$

Faresignaler

Når det skal vurderes, om der er faresignaler, er det væsentligt at gennemgå en eventuel ledelsesberetning.

6 Relevante eksamensopgaver

24. juni 2015: Opgave 1, pkt. 11, 12, 13, 14, 15, opgave 3, spørgsmål 1, 2, 3.

30. oktober 2014: Opgave 1, pkt. 11, 12, 13, 14, 15, opgave 4, spørgsmål 1, 2, 3.

Uafhængighed, personlig integritet og hæderlighed

1 Indledning

Det er et grundlæggende princip, at advokater skal udøve deres virksomhed under rammer, der sikrer dem en høj grad af personlig integritet og uafhængighed.⁹⁷

2 Uafhængighed af myndigheder

Udøvelse af advokatvirksomhed er ikke foreneligt med, at man er ansat i en juridisk stilling ved domstolene, anklagemyndigheden eller politiet, jf. retsplejelovens § 122, stk. 1. Virksomhed som advokat udelukker dog ikke, at man kan antages som medhjælper for en statsadvokat eller fra bemyndigelse til at optræde som anklager i en enkelt sag, jf. retsplejelovens § 106.

Udøvelse af advokatvirksomhed kan i øvrigt ikke forenes med nogen stilling i det offentlige tjeneste, medmindre justitsministeren i særlige tilfælde gør undtagelse herfra. Ved afgørelser om dispensation skal der navnlig lægges vægt på, at en advokat skal være uafhængig af det offentlige, således at der ikke kan opstå interessekonflikter mellem en offentlig ansættelse og den pågældendes udøvelse af advokatvirksomhed, jf. retsplejelovens § 122, stk. 2.

3 Uafhængighed af klienter

Det antages at følge allerede af retsplejelovens § 126, stk. 1, om god advokatskik, at en advokat skal opretholde en vis uafhængighed af sin klient.

Ønsket om uafhængighed har også fundet udtryk i AER pkt. 17.1: ”En advokat må ikke ved udførelse af en sag gå videre, end berettigede hensyn til varetagelse af klientens interesser tilsiger. Advokaten må ikke foretage

⁹⁷ Se hertil Vedtægt for det Danske Advokatsamfund § 1, § 17 og § 37, stk. 1.

unødige retsskridt eller søge klientens interesser fremmet på utilbørlig måde.”

En advokat er med andre ord ikke forpligtet til ubetinget at gøre som klienten anviser. Advokaten må selvstændigt tage stilling og efter omstændighederne fravælge at være klienten følgagtig. Eller som det var formuleret i den tidligere udgave af AER pkt. 2.1.1, 3. pkt.: ”En advokat må ikke gå på akkord med den professionelle standard og etik for at gøre sin klient, retten eller tredjemand tilpas.”

4 Supplerende materiale

Lavesen og Jørgensen s. 73-75.

5 Relevante eksamensopgaver

26. marts 2015: Opgave 1, pkt. 1.

29. oktober 2013: Opgave 2, spørgsmål 1.

21. januar 2016: Opgave 2, spørgsmål 1.

På hjemmebane og på udebane

1 Indledning

Selvom man er advokat, er man ikke altid omfattet af reglen om god advokatskik. Men selv når man er på udebane, gør det at man er advokat, at der alligevel stilles strengere krav til ens adfærd.

2 På hjemmebane

Såfremt man udøver advokatvirksomhed,⁹⁸ er man omfattet af generalklausulen i retsplejlovens § 126, stk. 1.

3 På udebane

Uden for de tilfælde hvor man udøver advokatvirksomhed, må man ikke i forretningsforhold eller i andre forhold af økonomisk art udvise en adfærd, der er uværdig for en advokat, jf. retsplejlovens § 126, stk. 4.

4 Grænsen mellem hjemme- og udebane

De tilfælde, hvor man som advokat må anses for at udøve advokatvirksomhed og derfor er omfattet af retsplejlovens § 126, stk. 1, lader sig ikke altid let afgrænse over for de situationer, hvor man ikke kan anses for at udøve advokatvirksomhed. Formentlig er det imidlertid et godt kriterium for denne vurdering, at forholde sig til, om modparten har rimelig anledning til at tro, om man vil overholde de spilleregler, der gælder for advokatvirksomhed i den pågældende sammenhæng.⁹⁹

5 Supplerende materiale

Bryde Andersen: S. 492ff om værdighedskravet.

6 Relevante eksamensopgaver

22. oktober 2015: Opgave 2, spørgsmål 1.

⁹⁸ Jf. retsplejlovens § 124, stk. 1.

⁹⁹ Jf. Bryde Andersen s. 474.

28. januar 2014: Opgave 2, spørgsmål 1.
21. januar 2016: Opgave 1, pkt. 7.

Opdraget og muligheden for at handle

1 Opdraget

At give et opdrag til en advokat har den sproglige betydning, at der overlades en opgave til advokaten. Såfremt de retlige betingelser for et advokatopdrag er til stede, betyder det for advokaten, at denne bliver underlagt en række pligter over for klienten.¹⁰⁰ Disse pligter udgøres dels af sådanne, som fremgår af selve opdraget, dels af sådanne, som følger af de almindelige advokatretnlige regler.

1.1 Etablering

Et advokatopdrag kan etableres ved

- 1) aftale,¹⁰¹ eller
- 2) ved rettens bestemmelse.¹⁰²

En advokat må alene påtage sig en sag for en klient efter direkte anmodning fra klienten, fra en anden klient på klientens vegne eller efter anmodning fra en offentlig myndighed eller andet kompetent organ, jf. AER pkt. 8.1.

1.2 Udtræden

Når det gælder det aftalebaserede advokatopdrag, er klienten altid berettiget til at udtræde af dette. Også selvom andet måtte være aftalt.¹⁰³ Advokaten må derimod ikke ophøre med at udføre en sag på en sådan måde og under sådanne omstændigheder, at klienten hindres rettidigt og uden skadevirkninger at søge anden juridisk bistand, jf. AER pkt. 11.

¹⁰⁰ Jf. Bryde Andersen s. 211.

¹⁰¹ Se hertil Bryde Andersen kapitel 15.

¹⁰² Se hertil Bryde Andersen s. 217ff og kapitel 17.

¹⁰³ Jf. Bryde Andersen s. 642.

For så vidt angår en advokat, der er beskikket som forsvarer for en klient, kan klienten ikke umiddelbart udtræde af opdraget, jf. for så vidt angår den benificerede forsvarer retsplejelovens § 736, stk. 1, modsætningsvist.

2 Advokatens handlemuligheder

Et opdrag vil i reglen indeholde et mandat, der giver advokaten mulighed for at handle på klientens vegne. Dette mandat kan indeholde en 1) aftaleretlig kompetence, hvorved der etableres en formueretlig fuldmagt, og/eller en 2) processuel kompetence, hvorved der etableres en procesfuldmagt.¹⁰⁴

Såfremt opdraget indebærer, at advokaten skal forhandle for en klient, skal advokaten som udgangspunkt indhente klientens fuldmagt for at kunne disponere med bindende virkning for klienten.¹⁰⁵

Angår opdraget sagsførelse, vil opdraget som udgangspunkt give advokaten fuldmagt til at foretage de retsskridt, der er nødvendige for at gennemføre de ønskede retskrav.¹⁰⁶ En procesfuldmagt giver derimod ikke advokaten adgang til at disponere i formueforhold. Advokaten vil derfor eksempelvis ikke alene på grundlag af en procesfuldmagt kunne indgå forlig.¹⁰⁷ Endvidere giver en procesfuldmagt ikke advokaten legitimation til at oppebære beløb på partens vegne. Hertil kræves en oppebørselsfuldmagt.¹⁰⁸

3 Supplerende materiale

Gomard og Kistrup: S. 408ff om procesfuldmagter.

4 Relevante eksamensopgaver

22. oktober 2015: Opgave 1, pkt. 2, 7, opgave 2, spørgsmål 4.

26. marts 2015: Opgave 1, pkt. 2, 3, 4, 5, 6, opgave 2, spørgsmål 1.

26. juni 2014: Opgave 1, pkt. 1, 5, opgave 2, spørgsmål 3.

28. januar 2014: Opgave 1, pkt. 6, 9, 10.

29. oktober 2013: Opgave 1, pkt. 4, 8, 9, opgave 2, spørgsmål 1.

21. januar 2016: Opgave 1, pkt. 10, opgave 2, spørgsmål 1.

¹⁰⁴ Se hertil Lavesen og Jørgensen s. 91f og Bryde Andersen s. 216f.

¹⁰⁵ Jf. Bryde Andersen s. 220.

¹⁰⁶ Jf. Bryde Andersen s. 221.

¹⁰⁷ Jf. Bryde Andersen s. 540.

¹⁰⁸ Jf. Bryde Andersen s. 540.

Kompetence, berettiget varetagelse, smøl og uefterrettelighed

4 Kompetence

En advokat må kun påtage sig en sag, til hvis udførelse advokaten har den fornødne kompetence, medmindre advokaten efter aftale med klienten sikrer sig samarbejde med en dertil kvalificeret kollega, jf. AER 8.1. Det må antages, at denne kollega ikke nødvendigvis behøver at være advokat.¹⁰⁹

5 Berettiget varetagelse

En advokat må kun ved påtagelse af en sag ikke gå videre, end berettigede hensyn til varetagelsen af klientens interesser tilsiger, jf. AER pkt. 17.1.

3 Smøl og uefterrettelighed

En advokat skal behandle en sag med fornøden hurtighed, jf. retsplejelovens § 126, stk. 1, sidste punktum. Ser advokaten sig ikke i stand til dette allerede på tidspunktet, hvor han bliver bedt om at påtage sig et opdrag, må advokaten ikke påtage sig sagen, jf. AER pkt. 8.3.

4 Relevante eksamensopgaver

22. oktober 2015: Opgave 1, pkt. 5, opgave 2, spørgsmål 2.

26. marts 2015: Opgave 2, spørgsmål 1.

26. juni 2014: Opgave 2, spørgsmål 1, 2.

28. januar 2014: Opgave 1, pkt. 7, opgave 2, spørgsmål 1, 3.

29. oktober 2013: Opgave 1, pkt. 6, opgave 2, spørgsmål 1.

21. januar 2016: Opgave 1, pkt. 8, 9, opgave 2, spørgsmål 1.

¹⁰⁹ Se hertil Lavesen og Jørgensen s. 70ff.

Kollegialitet og grænser for kammerateriet

1 Indledning

Krav om kollegialitet kan få til følge, at man som advokat skal tilsidesætte klientens interesser til fordel for en kollega. Et krav om kollegialitet kan derfor være en falsk tone i forholdet mellem advokat og klient, som dårligt harmonerer med kravet om, at en advokat som klientens uafhængige rådgiver skal varetage klientens interesser grundigt og samvittighedsfuldt, jf. AER pkt. 9.1.

2 Kollegialitet

Kravet om kollegialitet har før i tiden været forholdvist bastant. I de tidligere gældende advoketiske regler hed det eksempelvis, at ”En advokat må ikke på utilbørlig måde kritisere en kollega, dennes arbejde eller salærberegning.”¹¹⁰ I dag er kravene formentlig slækkede, således at en advokat blot skal optræde loyalt over for andre advokater i sagen og bl.a. sikre, at de andre advokater får de oplysninger, de har krav på.¹¹¹

2 Grænser for kammerateriet

Hensynet til klienten sætter en grænse for kammerateriet.¹¹²

¹¹⁰ Jf. pkt. 5.1.1.

¹¹¹ Jfr. Lavesen og Jørgensen s. 108.

¹¹² Se hertil Lavesen og Jørgensen s. 108.

Litteraturfortegnelse

Aristoteles: Retorik, Museum Tusculanums Forlag 1983

Pernille Backhausen m.fl.: Proceduren, 3. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2009

Mads Bryde Andersen: Advokatretten, udgivet i samarbejde med Advokaternes Serviceselskab 2005

Dennis Clausen (red.): Håndbog i årsregnskab og andre eksterne regnskaber, 4. reviderede udgave, Foreningen af Yngre revisorer, 1995

Christian Dahlager: Behandling af småsager, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2009

Christian Dahlager: Civile Retssager, 2. udgave, 1. oplag, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2015

Donald G. Gifford: Legal Negotiation, Second Edition, Thomson/West 2007

Bernhard Gomard og Michael Kistrup: Civilprocessen, 7. udgave, Karnov Group 2013

Eva Heltberg og Christian Kock (red.): Skrivehåndbogen, 2. udgave, Gyldendal 1997

Helle Hvass: Mundtligt dansk, 1. udgave, Gyldendal 2007

Helle Hvass og Janus Beyer: Retorik for advokatfuldmægtige, 1. udgave, 1. oplag, Advokatsamfundet 2011

Kathrine Ravn Jørgensen: Retorik – indføring i fagets grundbegreber, 2. udgave, Samfundslitteratur 2003

Lars Økjær Jørgensen og Martin Lavesen: De Advokatetiske Regler, Advokatsamfundet 2011

Martin Lavesen og Lars Økjær Jørgensen: Advokatetik – ret og rammer, 2. udgave, Advokatsamfundet 2012

Eva Smith: Civilproces, 4. udgave, København 2000

Anders Stahlschmidt og Peter Knop Christensen: Spørgeteknik, Børsens Forlag 2007

Henrik Steffensen m.fl.: Årsrapporten, 6. udgave, Karnov Group 2011

Preben Stuer Lauridsen: Retslæren, Akademisk Forlag 1977

Stephen Edelston Toulmin: The Uses of Argument, Cambridge University Press 1958

Lovoversigt

Hvidvaskloven, jf. lovbek. 1022/2013

Ligningsloven, jf. lovbek. 1081/2015

Retsplejeloven, jf. lovbek. 1255/2015

Straffeloven, jf. lovbek. 873/2015

Årsregnskabsloven, jf. 1580/2015

For at blive beskikket som advokat, skal man have bestået advokateksamen. Denne bog indeholder det stof og henvisninger til det supplerende materiale, der er nødvendigt at have kendskab til for at kunne bestå eksamen.

Hans Chr. Spies har i en årrække forsket og undervist på Det Juridiske Fakultet, Københavns Universitet. Han har desuden ført en lang række principielle sager for Landsskatteretten og de almindelige domstole.